

F. V. O.

HANDBOK

FÖR FATTIGVÅRDSINTRESSERADE

1911

Marsson & Söner

F. V. O.

HANDBOK
FÖR FATTIGVÅRDSINTRESSERADE

MED UNDERSTÖD AF STÖCKHOLMS STAD

UTGIFVEN AF

FÖRENINGEN FÖR VÄLGÖRENHETENS ORDNANDE

STOCKHOLM

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG

PRESSBOKS

FÖRSTA AFDELNINGEN

Råd och anvisningar för nybörjare i hjälparbetet i Stockholm

AF

A. MONTELIUS

ANDRA AFDELNINGEN

Redogörelse för den legala fattigvården, jämte andra lagar och förordningar, som beröra hjälpbehöfvande

AF

EINAR W. WILLERS M. FL.

TREDJE AFDELNINGEN

Redogörelse för institutioner, föreningar, sällskap och fonder, tillgängliga för stockholmsbor, afsedda att afhjälpa, lindra eller förekomma nöd samt att bereda utbildning, upplysning och rekreation

Å F. V. O. CENTRALBYRÅ UTARBETAD UNDER LEDNING

AF

G. AF KLINTBERG

FÖRORD.

Hvar och en som vid sina försök att bispringa de nödlidande gått något längre än till att utan eftertanke gifva en allmosa måste hafva känt svårigheten af att utan vägledning vinna kännedom om de hjälpbehöfvandes lefnadsförhållanden, de allmänna orsakerna till fattigdom och nöd samt möjligheterna att förekomma och afhjälpa de därutaf uppkomna missförhållandena, svårigheten af att veta hvilka lagliga bestämmelser som därvid förnämligast inverka och af att vinna en öfersikt af understödsverksamhetens arbetsfält — öfver hvad där blifvit gjordt och öfver hvad som ännu där saknas.

För att dessa svårigheter skola kunna öfvervinnas, är det af vikt att erforderliga upplysningar af olika slag finnas på ett ställe sammanförda. Det är detta behof, som man med föreliggande arbete sökt att fylla. Dess första afdelning, den egentliga handboken, är utarbetad af Centralbyråns f. d. föreståndarinna och nuvarande inspektör, Fru A. Montelius. Den anger grundlinjerna för den understödjande och upphjälpare verksamheten, så långt de efter omfattande studier och ett mer än 30-årigt arbete bland och för de hjälpbehöfvande kunnat skönjas. — I andra afdelningen lämnas redogörelse för de viktigaste delarna af gällande rätt angående fattigvård samt för Stockholms stads fattigvårdsorganisation äfvensom utdrag af några författningar, om hvilka de å välgörenhetens fält arbetande synts böra äga någon kännedom. Större delen af denna afdelning har utarbetats af F. V. O. sekreterare, notarien i öfverståthållareämbetets kansli för polisärenden, E. W. Willers. — I tredje afdelningen, uppslagsboken, har upptagits Stockholms institutioner, föreningar, sällskap och fonder m. m. afsedda att förekomma, lindra eller afhjälpa nöd, att bereda utvägar till själfhjälpl och att verka för utbildning, moraliskt höjande och rekreation. Äfven institutioner utom Stockholm, som äro för Stockholmsbor tillgängliga, hafva ansetts böra här medtagas. Som grund för denna afdelning har lagts F. V. O. föreningsregister samt de upplysningar om institutioner af olika slag, som tid efter annan inhämtats genom F. V. O. Centralbyrå. Man har dessutom genom att ta del af tillgänglig litteratur, såsom adress- och kommunalkalendrar, Svenska Fattigvårdsförbundets kalender, Statistiska Kon-torets och Kommerskollegii statistiska redogörelser m. m. sökt erhålla så vidt möjligt fullständiga upplysningar om de företag, som finnas inom olika områden. Här-efter har man införskaffat senaste årsberättelser, stadgar m. m. Det inkomna materialet har bearbetats efter en viss plan, granskad och fastställd af F. V. O. sty-

relse; de i enlighet härmed uppsatta redogörelserna hafva krigsändts till respektive institutioner för att genomses och rättas. Såvidt det låtit sig göra, ha de därefter uppdelats i vissa grupper, hvar och en med två eller flera underafdelningar — se innehållsförteckningen —; där institutioner, föreningar e. d. ansetts höra till flera afdelningar, har hufvudredogörelsen upptagits inom den afdelning, som närmast sammanfallit med syftet, och inom öfriga afdelningar endast hänvisningar införts. Gränserna mellan det ena och andra slaget af institutioner hafva i många fall varit synnerligen svåra att uppdraga. Såväl i detta som i åtskilliga andra afseenden torde fel och oegentligheter förekomma; för dessa anhåller F. V. O. om benäget öfverseende och hemställer att alla intresserade ville godhetsfullt till Red. meddela hvad som härutinnan iakttagits, så att rättelser måtte till en följande upplaga kunna vidtagas.

För det stora tillmötesgående som visats F. V. O. vid upplysningars lämnande och för synnerligen värdefullt bistånd med genomgående och rättande af manuskript — ett arbete som säkert i många fall varit både betungande och tålmodspröfvande — frambares härmed de vördsammaste tacksägelser.

En ovärderlig hjälp har lämnats föreningen af fattigvårdsinspektör A. Lindblom och af fattigvårdsinspektörsassistent G. Nordfeldt, hvilka tillsammans genomgått och granskat bokens hela uppslagsafdelning. Vid såväl utarbetande som granskning hafva Centralbyråns f. d. och nuvarande föreståndarinna, kommittésekreterare och tjänstemän medverkat, särskildt bör dock framhållas Fröken Ingeborg Rettigs outtröttliga arbete och Fröken B. Wellins värdefulla bistånd. För insamlande och meddelande af upplysningar angående fackförbunden står F. V. O. i tacksamhetsskuld till kassör S. P. Widegren. Ett kraftigt ekonomiskt bidrag till verket har F. V. O. erhållit genom det anslag, som med anledning af en af Redaktör G. H. von Koch väckt motion blifvit efter Fattigvårdsnämndens tillstyrkan af Stadsfullmäktige beviljadt. Då det hufvudsakligaste arbetet för denna F. V. O. handbok utförts utan ersättning, har en stor del af anslaget kunnat användas till att möjliggöra bokens försäljning till ett i förhållande till dess omfång mycket lågt pris. F. V. O. står äfven i tacksamhetsskuld till firman P. A. Norstedt & Söner för stort tillmötesgående vid arbetets tryckning. Äfven af andra än de här nämnda har F. V. O. fått mottaga hjälp. Till samtliga uttalas härmed ett vördsamt tack under uttryckande af den förhoppning att arbetet genom att fylla ett länge känt behof skall löna deras möda.

*Enligt uppdrag af F. V. O. styrelse
F. V. O. Centralbyrå genom
Gertrud af Klintberg.*

»Vår tid räknar välgörenheten bland sina dygder. Må den ej glömma, att blotta gifvandet är det lättaste, liksom det vanskligaste välgörande; att det rätta, men det svårare, är att skänka den behöfvande en vård, som ej kan vara utan sin möda; att, med ett ord, det gäller fullkomligt i lika mått för gifvaren som för emottagaren: arbete är den bästa gifvan.»

E. G. Geijer.

När man vill börja ett företag, det vare hur enkelt som helst, så anser en hvar att man behöfver något studium eller åtminstone någon öfning och erfarenhet af dithörande saker för att vara i stånd att göra det väl. För den uppgift som speciellt kallas att göra väl, har man dock ända till de senaste åren trots att intet af allt detta skulle erfordras. Ja, det skulle för mången bland den stora allmänheten rent af förefalla som ett nonsens, att ej en och hvar med varmt hjärta och pengar att afåta skulle kunna hjälpa sin nödställda nästa utan att hafva studerat något annat än det gamla budet: föd den hungriga, kläd den nakna. Det gäller ju blott att i bokstaflig mening handla därefter.

Eller, frågar man, skulle kanske Kristi bud ej längre gälla i sin ursprungliga enkelhet? Jo förvisso, svara vi, Kristi bud gälla nu som i alla tider som ett uttryck för kärleken till nästan, och det är vårt fasta hopp att de, med hvarje århundrade som går, skola allt mer blifva den ledande kraften inom samhället.

»Låten eder *vårda* om de fattiga», heter det. Detta bud afser således ej ett lösligt gifvande af en skärf under ett tillfälligt känslösvall, utan förståndets hörande och utan personlig möda. Därom vittnar ock bland annat berättelsen om den barmhjärtige samariten, hvilken uttryckligen säges handla så, som man bör emot sin nästa. Läs vi denna berättelse med uppmärksamhet, så finna vi, att det för utöfvande af verklig välgörenhet icke är nog att hafva medlidande med den slagne, utan att man äfven måste hafva praktisk erfarenhet, klokhet och omtanke samt villighet att offra ej allenast pengar utan också bekvämlighet, tid och omsorg. Målet för alla åtgärderna är att få honom ur sitt svåra läge och att hjälpa honom att bli i stånd att som en frisk och arbetsduglig människa kunna återtaga de plikter, som åligger honom.

Hur går det vanligen till i våra dagar vid liknande fall? Mannen som fallit i röfvarehänder — sjukdomens, arbetslöshetens, dryckenskapens eller andra lasters röfvarehänder — råka vi ofta nog på. Några gå honom oberörda förbi, men de flesta se på honom med medlidande. En skyndar att breda öfver honom ett värmande plagg, en annan ger honom något att

stärka sig med, en tredje sticker kanske en kudde under hans hufvud, så att han må ligga mindre hårdt, och alla gå ifrån honom med den glada tillfredsställelsen att hafva fått lindra en lidande medmänniskas nöd. Det enda som varit en verklig välgärning: att hafva hjälpt honom upp, det har man ej gjort, ej ens förstått hvad som händt honom, utan man lämnar honom kvar i röfvarnas våld, som förvisso skola ytterligare pina honom och beröfva honom de gåfvor han fått. En och annan försöker nog att hjälpa honom bort från olycksplatsen, men en ensam persons krafter förslå ofta icke, och att flera finnas som velat hjälpa, därom vet man intet, och så blir den olycklige liggande och förblöder kanske, ehuru han kunnat lätt nog räddas, ifall de hjälpare förenat sina krafter och man förstått, hur det hela förhöll sig.

Genom att det vanligen går så till, blir hjälparbetet till synes så resultatöst. Utan kännedom om de förhållanden, i hvilka man vill ingripa, utan sammanhållning med andra hjälpare och utan personligt arbete skall man aldrig lyckas att med gåfvor minska nöden. Ju mera som gifves, desto mera behöfves, därför att välgörenhet af detta slag ökar den fattiges brist på förutseende och benägenhet att lita på andra och frambringa ny nöd samt förstör den fattigdom, den för ögonblicket mildrar.¹

Huru man skall gå till väga för att verka till gagn i stället för till skada, därom kunna inga allmängiltiga föreskrifter lämnas. Hjälpanbetet är ej en färdig konst, som kan af den ena utläras till den andra. En hvar måste genom själfständigt studium förvärfva sig insikt i de allmänna grunddragen för ett framgångsrikt arbete, och i hvarje särskildt fall få detaljerna bestämmas i enlighet med de handlande personernas egenart, d. v. s. den hjälpanbets och den som skall hjälpas, ty det är på dessa individers karaktär, som dock allt i själfva verket beror.

Ehuru individualisering är fältropet, så finnas dock vissa stora drag, som äro gemensamma för allt sådant arbete, och som öfver hela världen af alla, hvilka med allvar ägnat sig åt dylik verksamhet, erkännas som grundväsentliga.

Dessa villkor för ett framgångsrikt hjälparbete skola här framläggas och efter förmåga belysas till ledning för dem som känna plikten och ansvaret gentemot en nödställd nästa. Auktoritetstro är vår tid minst af allt benägen för, och alla de anvisningar som här lämnas göra icke anspråk på ofelbarhet. Om man i olika länder och under alldeles olika förhållanden, som resultat af ett träget studium och ett ihållande, intresserad arbete, på alla håll kommit till en likartad uppfattning om betydelsen af vissa åtgärder och om deras nödvändighet eller skadlighet, så torde dock vara tämligen klart, att det ligger en hög grad af tillförlitlighet däri, under nutidens kulturella förhållanden. Äfven om man i början af en verksamhet på detta område kan vara benägen att misstro visheten i de gjorda påståendena, så torde det vara klokt att följa anvisningarna, tills man hunnit själf förvärfva en erfarenhet och en öfverblick öfver de sociala förhållandena, som ger förmåga att själfständigt bedöma dem.

¹ *Gustaf Broomé*, Om Svenska Allm. Fattigvårdslagstiftningen. Lund, 1856, s. 15.

Allmänna synpunkter.

Människa mot människa.

I en del af våra samhällen, särskildt i de större städerna, finnes det många människor, hvilka lefva så nära hvarandra, att de skulle kunna hvilket ögonblick som helst stå ansikte mot ansikte, men hvilka dock det oakadt känna hvarandra lika litet, som om de bodde i skilda länder. Om de träffas, tala de visserligen hufvudsakligen samma språk, hvad de yttre ljuden beträffa, men orden äro i många fall af så olika valör i den enas eller den andras mun, att den förnimmelse som meddelas och den föreställning om den inre betydelsen, som af dem öfverföres från den enas medvetande till den andras, ej kan af den talande beräknas. Det är således knappast samma språk i djupare mening.

De ekonomiskt bättre lottade ha föga eller ingen bekantskap med de förhållanden, som påverka kroppsarbetarnas lif, och sakna därför mången gång förmåga att förstå och sympatisera med dem. Att detsamma är fallet med kroppsarbetarna gentemot hvad de kalla »öfverklassen» är klart. Detta är dock mera naturligt och ursäktligt, fastän det verkar lika skadligt.

En talare¹ framhöll en gång i en föreläsning, att vi alla stå i tacksamhetsskuld till »de osynliga händerna» för allt det arbete, hvars resultat vi märka och oreflekteradt njuta af, utan att vi tänka på hvem som utfört arbetet. När vi hvarje morgon få vår tidning, när det mjuka brödet är färdigt till vårt kaffe, när gatan är trafikabel och sopad, när vi genom skrufning på en kran eller dylikt enkelt handgrepp få vatten, gas och elektricitet, när allt det, som vi dagligen behöfva, finnes tillgängligt, så tänka vi ej på de många händer, som fått vara verksamma bittida och sent, som fått göra otaliga grepp för att allt detta skall vara i ordning, än mindre hyser man någon tacksamhet för dessa osynliga händers möda.

Det är sant, att det också behöfs hjärnor för att uttänka och sätta i gång hela mekanismen samt hålla den i jämn verksamhet. Om ock »händerna» stundom i hög grad missakta hjärnans uppgift och anse att den intet verkligt arbete utför, berättigar detta emellertid ej »hjärnan» att förbise eller glömma händernas betydelse.

Okunnighet om de kroppsarbetande skarornas lif och sträfvanden kan göra oss grymma emot dem, utan att vi ha en aning därom. Det är således en oafvislig samhällsplikt att söka lära känna allt detta, och därför utan är det ej möjligt att, så som en hvar borde, verka för en sund utveckling och förbättring af det samhälle, inom hvilket man lefver.

Människa mot människa måste man mötas, om man skall bli i tillfälle att lära af hvarandra, så som man i sanning skulle kunna göra det. Fram-

¹ Pastor Natanael Beskow.

för allt måste en hvar lära sig inse, att där den enda förbindelselänken mellan rik och fattig består i allmosor, där är man inne på en oriktig väg.

En klass »fattiga» och en klass »rika» existerar vid närmare skärskådande öfverhufvud alls icke. En engelsk förf.¹ påpekar, huru det i själfva verket emellan den fattigaste och rikaste finnes en lång skala af mellantoner, af hvilka man blott uppfattar ett fåtal, innan man börjat ägna särskild uppmärksamhet däråt. Samhället består af en mångfald mindre grupper, som sluta sig tätt till hvarandra, utan tvära öfvergångar vare sig i socialt eller ekonomiskt hänseende. Medelklassen »tempererar proportionen emellan ytterligheterna», säger Geijer, och innefattar inom sig en hel serie förtoningar. Likaså inom arbetsklassen i vanlig mening. En skicklig mekanisk arbetare är i socialt hänseende lika långt skild från en olärd handlangare vid ett bygge, som en handverkare är skild från en hög ämbetsman.

Det är emellertid denna benägenhet att taga alla i klump, som gör det så svårt för oss, antingen vi höra till den ena eller andra »klumpen», att förstå hvarandra. Där hjälp behöfves, är det mycket vanskligt att kunna gifva den på ett klokt och gagnande sätt. Om man är besjälad af en aldrig så varm önskan att hjälpa, men står oförstående gentemot allt det, som den behöfvande finner enkelt och alldeles naturligt, så kan man omöjligt vinna något förtroende och således ej räkna på en villig medverkan af den nödstälde, hvarförutan alla åtgärder äro fåfänga.

Det är en mycket vanlig mänsklig svaghet att anse, att den som ej delar ens egna vanor och tycken, har alldeles oförståeliga sådana. Det är denna uppfattning som i hög grad bidragit till att alstra det missförstånd, hvilket nu råder mellan samhällets olika lager. Folkतालaren upphetsar sitt auditorium till förakt och hat mot »kapitalisterna» genom att beskrifva, huru de hängifva sig åt vekligna njutningar och på dem förslösa, hvad arbetarens svett och möda åt dem inbringat, under det att »fint» folk fasa vid tanken på de fattiga kvarteren, där man tror, att ett kaos af smuts och elände härskar, och där en vandring nästan tros vara farlig. Den ena föreställningen är lika falsk som den andra, men de verka förstörande på sympatien mellan människor, som skulle ha mycket att lära af hvarandra. Man vet icke eller förgäter, att samma individuella olikheter göra sig gällande, hvarhelst människor lefva tillsammans, det må vara i fattiga eller rika kvarter. Idealister och krassa materialister, själfuppofrande, plikttrogna medborgare och otrogna gårdsfogdar, älskvärda, pålitliga vänner eller grannar och svekfulla ränksmidare, alla skiftningar af mänsklig dygd och last träffas, oberoende af de yttre förhållandenas olikhet, i de ena kvarteren som i de andra.

Att dessa yttre förhållanden borde göra det lättare för de mera bemedlade att undertrycka de dåliga sidorna i sin natur och gifva de goda tillfälle att rikt utveckla sig, det torde ej kunna förnekas. Om man erkänner det, så borde man hafva rätt att vänta, att hos dessa finna flera goda egenskaper än hos dem, som lefva under ett ständigt ekonomiskt tryck med ringa utsikt till att minskning af detta tryck någonsin skall ernås.

¹ Mrs Bosanquet: Rich and poor. London 1896.

När man i ett det fattigaste hem möter många af de själens egenskaper, som gifva människan ett evighetsvärde, då måste man därför blygas för sig själf och i ödmjukhet böja sig för den, som, i fullkomlig ovetenhet om att vara något stort, stilla utför sin gärning. Sådant händer ej sällan.

Geijer talar om en »fattigdomens adel», det är den som bördens och rikedomens adel skulle ha godt af att träda i förbindelse med. Skedde det, skulle mångahanda inom samhället undergå en lycklig förändring.

Samhällsplikt och samhällsansvar.

I de större städerna gör sig den tendensen alltmera gällande, att i afseende på bostäderna skilja de mera bemedlade från de obemedlade, så att de bebo hvar sina delar af staden. Härigenom ha de förras utsikter att kunna på ett klokt sätt hjälpa de senare under tider af betryck i hög grad försvårats. Då man bodde i samma hus, kände man som grannar till hvarandra och hade reda på om sjukdoms- eller olycksfall inträffade. Man kunde med råd och dåd bistå, tills svårigheten var öfver.

Det var då också lätt för den ekonomiskt mindre lyckligt lottade att inse och erfara, att de rikes lif ej var en oafbruten kedja af glädje och förnöjelse, utan att det också i deras hem var möda och arbete och ej sällan lidande af mångahanda slag. Allt kunde då gå enkelt och naturligt till.

Så som förhållandena nu äro, måste den nödställda, om han ej kan reda sig genom egna och närståendes bemödanden, söka den hjälp, som förut utan hans åtgöranden kommit honom till del. Det är emellertid icke sagdt, att de, som bäst behöfva hjälpen, äro de som infinna sig med begäran om sådan. Nej, erfarenheten visar, att just motsatsen äger rum. De som bettla på gatorna torde i all synnerhet aldrig kunna räknas dit.

I afseende på gifvarna är det nog ofta så, att den som har något att afvara föga tänker på, huru han bäst skall kunna använda dessa medel. »Det finns så många fattiga stackare som kunna behöfva en slant», tänker man, och så ger man åt förste bäste — eller sämste — som kommer i ens väg och klagar sin nöd.

Det är påtagligt, att ett sådant tillvägagångssätt skall fresta till missbruk, och mer än en, som förstår konsten att tigga — hvartill behöfs rätt mycken människokänedom — kan genom gåfvor få en dagsinkomst kanske större än den en annan genom ansträngande arbete kan vara i stånd att förvärfva. Till yrkestiggare göres ock härigenom mängen, som skulle kunna ärligen försörja sig, om gåfvorna uteblefvo, och de verkligt behöfvande blifva i de flesta fall ohulpna.

Äfven om gåfvan kommer till en som lider nöd, så borde man betänka, att en hjälparens uppgift är, eller åtminstone borde vara, att få den nödställda ur den iråkade fattigdomen, ej att existera i den.

Har man ej tillfälle att ägna någon tanke åt den som begär hjälp, utan blott kan ge honom en slant, större eller mindre, i förbigående, så

är det, om man ser djupt i saken, en plikt såväl mot individen som mot samhället att aldeles låta bli att ge. Den själfbehärskning, som erfordras för att afstå från att lämna en gåfva, är ofta det största barmhärtighetsbeviset mot en fattig, *om man ej kan göra mera än ge gåfvan*, ty en sådan, om ock obetydlig, leder den mottagande in på vägen att begära äfven af andra. Den förslöar hans själfständighetskänsla, döfvar det sunda begäret att vara oberoende och förvandlar honom snart från fattig till tiggare, begrepp som äro aldeles skilda, ehuru de ofta identifieras.

Vanligen frågar man sig, då någon begär en gåfva till lifvets nödtorft: har jag rätt att vägra? Med ännu större skäl borde det heta: har jag rätt att ge? Detta låter måhända grymt, då saken rör en svältande, frysende eller husvill medmänniska, och det vore grymt om blott två — den begärande och den tvekande — funnes i trakten. Men sådant är ej förhållandet.

Det är sant, att man ej, då något synes kräfva ens ingripande, bör undskylla sig med att det gör nog någon annan, men det är tillika sant, att man alltid bör bruka eftertanke och sitt sunda förnuft, och gör man det, så måste det stå tydligt, att lika väl som den begärande vändt sig till mig, som han icke känner, lika väl kommer han att vända sig till många andra. Att han i ett stort samhälle har åtskilliga möjligheter att få understöd annat än genom en fullständig främling, det borde heller ingen vara okunnig om.

En och annan känner visserligen dunkelt, att det ej är rätta sättet att bara ge en slant, hvarför han står rådvill, huru han bör gå tillväga, men ofta slutar denna rådvillhet med att slanten dock ges.

Bäst och rättast vore att anteckna fullständigt det namn och den adress, som den sökande på förfrågan angifver, samt efterhöra honom hos församlingsdiakonissan, fattigvården eller, där någon organiserad välgörenhet finnes, hos denna, såsom i Stockholm hos F. V. O.

Visar det sig vid undersökning att pengar behöfvas för den nödställdes hjälpande på fötter, så kan man då bidraga med det, som man annars skulle ha gifvit utan utsikt att gagn därmed vunnits.

Mången, som känner till sådana utvägar, tvekar dock att begagna sig af dem, ty dels synes det vålla besvär, fast bra ringa, dels fruktar man, att anspråken på de kontanta bidragen skola bli betungande, och anhållan därom upprepas kanske mer än en gång. Man föredrager att ge sin slant och vara af med saken. Det är för öfrigt så mycket mera tillfredsställande att ge direkt, som man då ser den mottagandes belåtenhet och hör uttrycken af hans tacksamhet, och kan med godt samvete unna sig själf någon vederkvickelse efteråt.

Dessutom, »medan gräset växer, dör kon», heter det, så man vågar ej dröja.

Kännen domen om att denna känsla finns, och att den ofta gör sig gällande, föranleder dem, som vilja genom bedrägeri tillnarra sig en gåfva och alls icke skulle vilja att man toge närmare reda på dem, att vanligen framställa nöden som öfverhängande.

Hvart det skulle leda, om de flesta af ett samhälles invånare resone-

rade på sådant sätt som de nyss åsyftade, är det få som göra klart för sig. Om man använde sin iakttagelseförmåga och reflekterade öfver hvad man såg, skulle man dock dagligen vara i tillfälle att finna, hvilka sorgliga verkningar det kan hafva.

Den som läser detta tänker kanske: »inte kan min slant göra så särdeles mycken skada; detta är ju storm i ett vattenglas».

Att få *en* karamell gör ett barn ingen skada, blott glädje, men låt det få en af hvar och hvarannan människa som passerar förbi, så blir barnets hela fysik snart förstörd, fastän ingen gifvit mer än en liten karamell. Alla barn som se därpå och också tycka om karameller, skola försöka att få med af det goda och finna att det är bra mycket enklare att få genom att bara sträcka ut handen, än att få det som belöning för flit och tråget arbete med en svår läxa.

En arbetare, A., som förstört hvad han förtjänat genom flitigt inköp af öl och brännvin och därför intet har till mat, sträcker provvande ut handen mot en som passerar och mumlar att han är hungrig; han får en slant, kanske i värde motsvarande en hel timmes arbete, han blir gladt öfverraskad, försöker om igen, får äfven då och finner snart, att det är ett bra mycket enklare sätt att lefva än att arbeta för födan. Så småningom upphör han helt och hållet att arbeta. Alltid kan man få en liten slant af någon, och går det ej genast, så ligger det nära till hands att försöka måla ut sina förhållanden i den mörkaste färg: man är arbetslös eller sjuk, har hustru och barn som svälta — något som kan vara sant nog, ehuru de icke få något med af det som gifves — man hotas med att bli husvill eller har ej ens bostad för natten, med mera sådant. A:s kamrat B., hvilken ser att A., som upphört att arbeta, ändå kan flitigare än förr besöka krogen och således har pengar, finner lätt ut, hur han får dem och börjar »arbeta» på samma sätt som A.

En fattigt klädd, blek kvinna med ett litet tynande barn på armen eller en liten stackare vid handen ber om en slant till bröd. Ni tänker på edra egna rosenkindade små och skyndar att ge en skärf. En annan ensam kvinna vädjar kanske omedelbart efteråt till er om hjälp, men då är ert sinne så fylldt af den föregående med det lilla barnet, att hon mötes af en hufvudskakning. Hon finner då — ty *hon* använder sin iakttagelseförmåga — att ett medföljande barn ökar utsikterna att få en gåfva och följderna blir, att ytterligare en liten stackare drages ut på tiggarevandring. Har man själf intet barn, så lånar man sig ett mot en liten afgift. Barn som sålunda öfvats i tiggeri kunna sedermera sändas ut på egen hand att fortsätta rörelsen, och ju eländigare de små se ut desto mera flyter in. I utsändarnas intresse ligger alltså att hålla barnen i uselt skick.

Man ger en gåfva för de smås skull, och man åstadkommer därmed att än djupare draga ned dem i eländet.

Allmänheten förvänas och klagar öfver den massa tiggare, som hem-söka samhället, men förstår icke, att ansvaret för deras tillvaro hvil-lar på just denna samma allmänhet, som i »välvilja» strör slantar omkring sig.

En och annan tänker kanske med tillfredsställelse: »så gör jag aldrig

Jag skickar alltid någon till hemmet, hvars adress jag tagit reda på eller också besöker jag det själf, och först om det ser fattigt och eländigt ut, ger jag, men aldrig pengar utan mat och kläder. Så jag har då intet att förebrå mig.»

Ett sådant tillvägagångssätt är alltid en förbättring mot att ge på gatan eller vid dörren, utan någon slags kontroll, ty man har dock försäkrat sig om, att uppgiften om bostaden är sann, — hvilket långt ifrån alltid är händelsen. Men är man säker på att man verkligen gagnat med de gåfvor man lämnat?

En sådan fråga måste förefalla många högst besynnerlig.

Har man med egna ögon sett eller af trovärdig person hört, att hemmet var sådant, att man måste fasa för det elände, som där uppenbarade sig, så måtte man väl hafva hjälpt, då man gifvit dem, som frysa och svälta, mat och kläder. Härom kan väl ingen tvekan råda, tycker man. Och nu framställes det tvifvel på att detta skulle vara hjälp! Hvad är då hjälp?

Jo, verklig hjälp är att ställa så för en människa att, när det tillfälliga understödet är slut, ej samma nöd ånyo framträder, som den man förfärats öfver och sökt lindra. Det borde vara outhärdligt för den medlidsamme, d. v. s. den som *lider med* en olycklig, att tänka, att om ej någon tillfälligtvis kommer och gifver en ny gåfva, då den nu erhållna är slut, så blifva svält och köld ånyo lika pinande för de arma varelserna, som då man själf ingrep.

Det vanligaste är, att man föga sysselsätter sina tankar med dem man understödt, sedan gåfvan väl är lämnad; man har då gjort sitt, tycker man. Snuddar någon gång tanken vid dem, så är det med en känsla af smått välbehag man erinrar sig, att man, genom att i skriande färger måla den nöd man mött, fått åtskilliga af sina vänner att föga sin skärf till ens egen, och man suckar, gladt rörd, »jag lyckades allt skaffa dem bra mycken hjälp, stackars människor».

Hade man känt den andres nöd som sin egen, då hade man uppbjudit hela sin förmåga för att *öfvervinna* den. Men hur skulle man kunnat göra det, då man ingenting annat känner om förhållandena än hvad man vid ett flyktigt besök förnummit. Hvad som bringat den nödlidande i den svåra belägenhet, hvori man funnit honom, därom har man ej en aning, och man har således ej heller någon som helst ledtråd till huru han skulle kunna på allvar komma därur.

Hvem vet, om ej nöden i det hem, där man uppträdt som välgörare, berott på mannens lättja, på bustruns slarf eller på dryckenskap hos den ena eller båda. Måhända har man med sina åtgöranden fördröjt, för att ej säga förstört, någon plan till verkligt upphjälpande, som under stor själfbehärskning och med mycken möda under lång tid förbereds af personer, hvilka verkligen känna den ifrågavarande familjens alla förhållanden, och hvilkas sträfvan gått ut på att sätta familjen i stånd att hjälpa sig själf. Kanhända makarna hade, i fall ingen annan råd funnits, bekvämat sig till att antaga ett arbete, som blifvit dem bjudet, och därigenom kommit i förhållanden, som tvungit till ordning och för dem möjliggjort ett lyck-

ligare lif. Men nu, uppmuntrade af den gäfvade de fått, afslå de anbudet om arbete och fortsätta sitt gamla lif. Barnen, för hvilkas skull man alldeles särskildt känt sig manad att hjälpa, få, halft förgångna af smuts och elände, fortfarande dela föräldrarnas tiggarelif. Då dessa en gång, när den tillfälliga hjälpen är slut, tvingade af nöden, äro villiga att ånyo lyssna till kloka förslag, så är troligen den plats eller det arbete, som de kunnat erhålla, ej längre till förfogande, under det att de själfva äro ännu mera försoffade och svåra att rycka upp till någon företagsamhet än de voro förut. Händelsernas förlopp har troligen många gånger förr varit liknande, och efter all sannolikhet kommer detsamma att upprepas mer än en gång, ända till dess de äro ohjälpligt försjunkna i slö likgiltighet och förstörda till både kropp och själ — och barnen neddragna med dem i ett elände, som är värre än hungerns och köldens.

Fråga våra församlingsdiakonissor, fråga alla dem som en längre tid allvarligt ägnat sig åt arbetet bland de fattiga, om ej denna skildring är sann, och man skall svara, att det är en erfarenhet som en hvar får göra upprepade gånger.

Faran för ett oförståndigt ingripande i förhållanden, som man ej närmare känner, men som man finner bedröfliga, är naturligtvis särskildt stor inom samhällen, eller delar af ett samhälle, där många förmögna personer finnas bosatta. De hafva lätt att gå, och de lida af den i ögonen fallande skillnaden i lefnadsvillkor mellan dem själfva och dem som bedja om hjälp, men de hafva ej med det allvar tänkt sig in i situationen, att de ens ana den allvarliga fara, som hotar vid ett kritiklöst gifvande. De veta ej, att pauperiseringen brukar hålla jämna steg med allmosegifvandet.

Det sunda och normala för ett samhälle är, att en hvar själf förser sig och de sina med hvad till lifvets nödtorft hör. När någon ber om sådant, vittnar det således om att han kommit ur gängorna, genom sjukdom, arbetslöshet eller andra särskilda omständigheter, och det borde då åligger den, till hvilken han vänder sig, att försöka att hjälpa honom att komma i dem igen. Om den ena efter den andra endast förhjälpes att kunna hasa sig fram bredvid det spår, där hans lifsbana skulle löpa, så är ej allenast den »hjälp» illa behandlad, utan hela samhället har lidit skada. Man åstadkommer genom ett upprepadt dylikt handlingssätt så småningom ett rubbande af grundbegreppen för ett samhälles sunda utveckling, och det kaos, som sedan blir följden därpå, kan man märka och beklaga, men man förstår ej, att man själf varit med om att framkalla det.

Det gäller således att ej låta sig öfverrumplas af en känslöstämning, som i själfva verket är ett uttryck ej endast för människokärlek utan äfven i en viss grad för egoism: man pinas af att se och höra om eländet och skyndar att befria sig därifrån. Medlidandets känsla bör ej döfvas eller tillintetgöras, men fördjupas. Religionens maning till barmhärtighet kan och måste sammansmälta med krafvet på medborgerligt ansvar.

Endast genom att se, hur ett hem ter sig, kan man ej få en föreställning om dess innevånare eller hvad som bör göras för dem. Så mycket torde kunna sägas, att smuts och trasor långt ifrån att uppmuntra till gåfvor borde varna för att lämna sådana. En dylik prägel på ett hem är ej i främsta rummet bevis på stor fattigdom, utan snarare på slarf, lättja och oduglighet, och sådant afhjälpes ej med materiella gåfvor af något slag. Tvärtom uppmuntra de till fortsatt slöhet och vårdslöshet.

Söker man den verkliga, försakande fattigdomen, så finner man den oftare i hem, som se rena och inbjudande ut, fastän torftiga, och där icke ett ord säges om att något felas. Där lefver den af Geijer omtalade fattigdomens adel, de själfständiga, karaktärsstarka män och kvinnor, hvilka tiga, lida och umbära hellre än att bli understödstagare och nådehjon.

Till sådana hem kommer man ej med anledning af ett anropande om hjälp. Träder man inom dörrarna till ett dylikt, bör man göra det med vördnadsfull skygghet. En tillfällig gåfva, afsedd endast till bröd för dagen, vore där ett brott ej en välgärning, ty det vore att beröfva någon den själens rikedom, som heter oberoende, mot vederlag af en ringa materiell fördel. Med omtanke och ihärdig sträfvan kan man måhända lyckas att, utan förnedring, förhjälpa dem till en bättre ställning.

Om det sålunda måste sägas, att, vare sig hemmet är godt eller dåligt, ett lämnadt understöd kan göra oberäknelig skada åt mottagaren, fastän det gifvits i god afsikt, så bör detta ej afhålla män och kvinnor, som känna en inre maning att dela det goda de erhållit med en mindre lyckligt lottad nästa, från att följa denna maning. Då det säges, att det ej är *nog* att tömma sin börs i den fattiges hand, så är därmed visst icke sagdt, att man aldrig får ge materiell hjälp. Man bör tvärtom, ifall man kan åstadkomma det, stundom ge mycket mer, än man nu gör. Skillnaden är endast den, att i stället för att ge, hur det faller sig, hvad man för tillfället kan afstå, skall man se till, att gåfvan blir afpassad efter det förefintliga behovet och för till det mål som man alltid bör syfta till, och det är, att *alla gåfvor inom kortare eller längre tid skola kunna undvaras och man själf således bli obehöflig såsom hjälpare.*

Man måste känna, att det är ett stort ansvar man påtager sig, då man söker leda utvecklingen af en annan människas öde, och att man därför måste göra det med allvar och uthållighet, ej ryckvis och för att bereda sig själf tillfredsställelse. Man måste akta sig för att i otålig ifver skänka det, som den i trångmål ställde borde förhjälpas till att själf kunna förskaffa sig. Det förra är mycket bekvämare, men det ökar och underblåser fattigdomen, det senare tillintetgör den.

Framför allt måste man ha klart för sig, att man verkligen *vill* öfvervinna fattigdomen och göra den man hjälper till själförsörjare, så att man ej i sitt hjärta tycker om att gifva en smula då och då och fortfarande vill känna sig som välgörare.

Sann välgörare är blott den, som, besjälad af människokärlek, vill utan hänsyn till egna tycken och önskingar, genom ett personligt tjänande göra sin nästa gagn, ej blott för ögonblicket utan för framtiden.

Allvarligt och fiärdlöst skall man då närma sig en nödställd och med

lifligt, vaket förstående sätta sig in i alla förhållanden samt på bästa sätt utnyttja dem, antingen de äro hvad man skulle önska eller ej. En ingående kännedom om dem kan man ej vinna med ens, och man gör bäst, om man uppskjuter alla åtgärder, tills man vunnit åtminstone *någon*. Det är blott om omedelbar nöd är på färde, som man kan hjälpa tillfälligt, medan man utreder saken.

Karaktärsdaning.

»Den som icke vill arbeta han skall icke heller äta», heter det, men många välmående människor anse, att hunger är det värsta, som någon kan utsättas för, och att den utan vidare måste afhjälpas, om ock intet annat kan göras, och äfven om därmed följer moralisk förnedring. Efter denna sin uppfattning gifva de till dagdrifvaren, tills han får klart för sig, att man mycket väl kan äta utan att arbeta, och grundar hela sin tillvaro på denna princip.

Men huru många rika är det ej, kan någon invända, som alls icke arbeta och dock hafva allt, hvad de behöfva och mera därtill. Ja, man kan indela de rika lika så väl som de fattiga i »arbetare» och »parasiter», men man måste på samma gång uttala, att de ena som de andra blifva moraliskt förnedrade genom att ej arbeta.

Det finnes mångahanda slags arbete, men hvarje människas plikt, och hennes lycka tillika, är att taga upp ett — det som ligger henne närmast, eller till hvilket hon af anlag och omständigheter föres — och koncentrera hela sin energi på att göra detta väl, det må nu vara att leda en affär eller att sköta ett hushåll, skura golf eller måla tafvor, vara i ständig yttre verksamhet eller, bunden vid sjukbädden, hafva att bära ett lidande och det oaktadt omtänksamt ordna för den lilla krets, som omger henne och göra den lycklig. Antingen tusende bero på ens verksamhet, eller det gäller att åt sig själf förtjäna till mat för dagen, en hvar måste göra något och göra det trots allt, under ständig sträfvan att göra det bättre och bättre, såvida man ej vill moraliskt sjunka. Det är denna dagliga, tåligena sträfvan, som bildar karaktären, och detta får ej förgätas i vårt arbete att hjälpa de fattiga.

I allmänhet tänker man föga på vikten af att stärka karaktären, liksom man ej är nog uppmärksam på faran af att minska eller tillintetgöra ansvarskänslan.

Detta är förhållandet ej allenast, då frågan gäller understöd, utan vid hela uppfostran af såväl de fattigas som de ekonomiskt bättre lottades barn. Sverige är stolt öfver sin folkbildning och till en viss grad med rätta, men viktigare än meddelandet af kunskaper i alla riktningar är danandet af karaktärer, är stärkandet af ansvars- och plikt-känslan.

De flesta barn börja skolan med ifrig undran och vetgirighet. De få där sin första egentliga arbetsplats och borde ock där lära känna arbetets glädje samt, under god handledning, rusta sig för lifvet. Hufvudsaken i skolan måste emellertid, med nuvarande undervisningsplan, gå ut på ett inpluggande hos alla af en viss kvantitet kunskap, antingen barnen äro mot-

tagliga för den eller ej. Den flit och ihärdighet som helt naturligt ett barn kan fås att utveckla för något som intresserar det, blir därför hos åtskilliga utbytt mot slarf och fusk i skolarbetet, och med det följer osanning äfven i andra afseenden.

Klassernas storlek gör det svårt för att ej säga omöjligt för resp. lärare att kunna, annat än i ett fåtal fall, aktgifva på och dagligen sträfva att motarbeta dylika tendenser. Endast vid svåra fall af osanning och sedliga förvillelser »statueras exempel», som det heter, och då stundom genom öfverdrifna straff.

I stället för arbetsglädje få barnen arbetsleda, som kommer dem som vuxna att tala om arbetet som ett straff, liksom de ansågo skolarbetet som ett oundkomligt ondt.

Mången gång ger ej heller varken hemmet eller skolan den unge någon annan uppgift än hvad som rör sig kring honom själf och ofta äro föräldrarna eniga med honom i att finna, att han genom sina kunskaper är mycket öfverlägsen dem med deras enkla praktiska arbete, hvilket arbete han kanske betraktar med ringaktning.

Hvilka karaktärer, som skola kunna framgå ur en sådan uppfostran, eller rättare hvilken brist på verklig karaktär, som hos en sådan ungdom finnes, då det själfständiga lifvet skall börja, är tämligen lätt att se. Denna uraktlåtenhet är ur rent praktisk-ekonomisk synpunkt en stor försyndelse, på samma gång som den moraliska nivån sjunker inom vårt folk.

Vid hjälparbetet gör man sig ofta skyldig till förbiseenden af samma art och försummar på ett oroväckande sätt karaktärsbildningen hos den, hvilkens ställning man önskar höja och förbättra.

En hvar af oss har säkerligen funnit, att det är jämförelsevis lätt att skaffa en ordentligt afönodad plats åt den, om hvilken man med sanning kan säga, att han är pålitlig, pliktrogen och samvetsgrann samt med intresse och ihärdighet utför det arbete han har om hand, ty dessa egenskaper äro tämligen sällsynta.

Huru mycket man än värderar dem, där de finnas, gör man dock föga eller intet för att framkalla och uppodla dem, oaktadt man vet, af hvilken betydelse de äro för den ekonomiska utkomsten.

Att deras bärare äro en skatt för det land de tillhöra, det borde man mer och mer göra klart för sig och akta sig som för ett helgerån att draga ned någon af dem.

Neddragen blir emellertid otvifvelaktigt den, som vänjes att räkna på att till sin utkomst få ett tillfälligt understöd då och då. Den som nödgas gå från den ena till den andra och upprepa sin sorgliga saga och be om hjälp, dens känsla af personligt värde *måste* sjunka, äfven om berättelsen är sann. Därför bör man lägga sig vinn om att så ordna, att en dylik vandring ej blir långvarig.

Att den, som på grund af en lögn får en åtrådd gåfva, moraliskt skadas, det borde vara fullt klart, men ej ens det synes hafva ingått i det allmänna medvetandet. »Det var ju visserligen inte fullt riktigt det han berättade, men äfven om han narrades något, så har han ju i alla fall svårt, och jag får väl hjälpa honom», är ett yttrande, som man ej sällan

får höra. Äfven om den sökande ej direkt ljugit, så har han kanske medvetet kommit med sådana halfva sanningar, att deras verkan är osanning, ty ljuset faller blott på en fläck, måhända den minst viktiga — och lämnar allt det öfriga i skuggan.

Att ett uttalande af en hjälpsökande kan vara sant, ehuru man uppfattat det på ett annat sätt än hvad det var menadt, det får man emellertid alltid hafva tanken på, då det gäller att bedöma en persons sanningsenlighet. Det sammanhänger med det förut påpekade sorgliga förhållandet, att man ej alltid förstår hvarandras språk; orden hafva så olika betydelse i den ens och den andras mun. Är det emellertid visst, att något framhållits i *afsikt* att bedraga, så får man ej blunda därför.

Personer finnas, som tala osanning äfven utan att hafva någon fördel däraf. De äro nämligen så vana att ljuga, att de stundom ej ens förmå skilja på sant och osant. Sådant bör dock ej få opåtaladt passera samt ursäktas. Döma böra vi visst icke, ty om vi rannsaka oss, skola vi hos oss själfva finna mycken halfhet och falskhet, men vi skola oafslätligt kämpa emot all sådan, hvar helst den uppenbarar sig.

Vi få ej hjälpa till att göra människor till det, som vi sedan med skäl måste förebrå dem för. Vi vilja finna alla pålitliga, och vi premiera lögnen. Vi veta, att den som är lat och liknöjd svårligen kommer att taga sig fram, men vi uppmuntra lättja och liknöjdhet. Vi värdera själfständiga, karaktärsstarka människor, allt under det att vi genom vårt handlingsätt sänka dens människovärde, som vi tro oss hjälpa.

Må vi taga oss väl till vara, att vi ej vålla ondt där vi menat väl!

Understöd utan omtanke.

Har man gjort klart för sig, att såväl förpliktelseerna mot det samhälle, till hvilket man hör, som kärleken till nästan kräfva ett personligt arbete, då frågan är att hjälpa någon, men man finner sig ej hafva hvarken tid eller förmåga att gifva något af sig själf, sin omtanke eller sina praktiska insikter, då bör man också afhålla sig från att *själf* gifva något af sina pengar. Det är bättre att då anförtro dessa åt dem, som arbeta bland de fattiga, så att de må på rätt ställe, i den form och på det sätt, som förhållandena kräfva, bli använda för de behöfvandes verkliga bästa.

Visserligen borde ingen nöja sig med att få sina plikter mot nästan fyllda af andra, men så länge man i brist på tid eller insikt känner sin egen oförmåga att sätta sig in i andras förhållanden och omtänksamt ordna för dem, så länge är det otvifvelaktigt rättast att ej ingripa. Den stunden kommer förvisso förr eller senare, om man ej tystar ned sitt samvete, då det för ens inre medvetande står klart: här bör jag göra något själf.

Dem, som närmast böra vara föremål för ens hjälpende verksamhet, behöfver man vanligen ej söka, man finner dem ändå bland släktingar, tjänare, underhafvande, bland bekanta och vänner, som kommit i svårigheter, bland grannar och bland personer, med hvilka man kommit i affärs-

beröring. Öfverallt gäller det: ej *bara* ge pengar, på måfå, utan särskildt ändamål, ty det gör fattigdomen permanent och de iråkade svårigheterna kvarstående, i stället för att meningen skulle vara att undanröja dem.

Det står ock fast, att man äfven alldeles utan pengar att hjälpa med kan göra mycket och göra det på ett godt sätt, ty då skärpes uppfinningsförmågan att finna utvägar för den nödstälde att hjälpa sig själf, och det är just hvad som bör ske.

Allmänheten har svårt att lära sig såväl det ena som det andra.

Hur ofta får man ej af tänkande, affärskloka män det svaret, då man frågar dem om någon »afsigkommen», som refererat till dem för upplysningars lämnande: »ja, han kommer upp till mig då och då och får ett par kronor, men jag vet ingenting om, hur han har det; han har gått i många år så där och är en oförarglig stackare». Det är en fruktansvärd kritik öfver sig själf, som man därvid ger.

Här hade man väl haft sin uppgift klar. Man hade bort taga reda på, hvad som vållat svårigheterna, skulle ha hjälpt honom att komma ur dem, om möjligt sökt med allvar stärka hans vilja till själförsörjning, använt sitt praktiska förstånd och sina relationer för att få honom i ett ordentligt arbete och, om alla förutsättningar därför felats, i förening med andra, som på liknande sätt bistått honom, skaffat honom ett enkelt hem på landet undan alla en stads frestelser och möjligheter till dagdrifveri, där han kanske halft mot sin vilja kunnat komma att göra någon nytta med sitt lif, om ock på annat sätt än han en gång tänkt. I det fall, att han ej velat gå in på en sådan anordning, hade man bort undanhålla honom allt understöd, till dess han gjorde det, eller ock låta fattigvården taga in honom på en af kommunens anstalter. Allt detta har man uraktlåtitt och med lugn sett på, hur han sjunkit allt djupare. »Man kan ej tvinga en människa, som ej själf vill», ej heller »hindra någon i hans själfbestämning», svaras det nog härpå, och det är sant; men har man rätt, att draga till snaran, som någon själf lagt om sin hals?

* * *

Oändligt många är det, som känna sina förpliktelser t. ex. mot släktingar, men fylla dem på det sättet, att de utan invändning ge en större eller mindre summa pengar, hvar gång som begäran om sådana framställes. Att söka ordna för dem, så att de och deras barn kunna existera utan att lefva i ett ständigt beroende, därpå har man aldrig tänkt.

En aflägsen släkting, en ung familjefar t. ex., som till följd af affärsförhållanden står utan arbetsförtjänst, kommer upp och omtalar sin brydsamma belägenhet och begär understöd. Utan att vidare gå in i saken, lämnar man en summa pengar, som kanske räcker en vecka för familjen att lefva af, och anser sig därmed ha gjort, hvad man kunnat och bort. Det går dock lättare att mista en plats än att få en ny, och då veckan gått, utan att något yppat sig och pengarna äro slut, måste den unge mannen besluta sig för att ånyo vädja till någons hjälpsamhet; äfven där får han en mindre summa, men råd eller anvisning, hur en ny verksamhet

skall kunna ernås, bemödar sig ingen om att ge. Så gå veckorna, den ena efter den andra, och mannen börjar bli van vid beroendet. Den känsla af ångest och obehag, som pinade honom första gången han framställde begäran om understöd, har så småningom försvunnit, och då han en gång ånyo får plats, medför han ej från den gångna arbetslöshetstiden en hälsosam fasa för en ny sådan, utan den minsta svårighet, som uppstår i den nya platsen, kan komma honom att lämna den, ty han vet nu, att man kan existera ändå. I många sådana fall tenderar ock arbetslösheten alltmera att bli permanent, ty hvar möta ej svårigheter? Att försöka utvärda och öfvervinna dem bryr han sig ej mera om. Hvarför skulle han göra det? Att sådant stärker karaktären, kan han ej inse, och då själfständighetsbegäret har domnat, finnes ingen återhållande kraft mer. Han blir allt slappare och slappare, både till vilja och karaktär. Allt oftare kommer han och ber om en slant, och denna blir allt mindre för hvar gång, tills gifvaren omsider alldeles tröttnar, då ingen ändring till det bättre visar sig. Det är svårt att förstå, hur en sådan skulle kunna inträda, då aldrig några egentliga sträfvanden gått i den riktningen, åtminstone ej med allvar och intensitet. Man rycker på axlarna och mumlar: afsigkommen, och den »afsigkomne» ser på den f. d. vännen och släktingen med bitterhet och tycker sig vara mycket illa behandlad. Det är han också, churu på ett annat sätt än han själf menar.

Hur många sådana olyckliga finnas icke i våra samhällen? Att välvilja, som ej tagit förståndet till medarbetare, kan göras ansvarig för deras tillkomst, det tänker man ej på, och man vill ej heller gärna erkänna det, om det påvisas; men det torde vid noggrann rannsakan ej kunna bortresoneras.

Eller hur går man tillväga med gamla orkeslösa anhöriga, som ej längre hafva möjlighet att själfva fullt försörja sig? Många verkligt välvilliga personer låta år efter år en sådan gammal kvinna komma och be om t. ex. hyreshjälp, då de ödesdigra kvartalstiderna nalkas. Hur detta skall pina henne, om hon hör till dem, hvilka verkligen alltid velat och sträfvat efter att reda sig själfva, det gör man ej klart för sig, ty den som ej tänker sig in i hennes ställning, och hur hon ser saken, förstår det ej. »Hon vet ju, att hon får när hon kommer», säger man, »jag vägrar ju aldrig.» Hur obeskrifligt mycket lugnare och lyckligare skulle det dock ej vara för den gamla, om man ville bestämma en viss summa, som hon för hvarje kvartal finge hämta, antingen det nu är hela eller en del af hyresbeloppet, allt efter som man kan ha råd att ge eller behofvet det påkallar. Hon skulle då veta, hvad hon hade att räkna på, och kunde slippa den ångest, som för hvarje människa, hvilken alltid försökt göra rätt för sig och ej varit van att lita på andra, måste en lång tid föregå beslutet att ånyo begära hjälp. Under huru många sömnlösa nätter har ej den gamla, om hon är af rätta sorten, sökt lösa det under hennes förhållanden olösliga problemet att fylla sina förpliktelser utan att tigga. Dessa tunga stunder hade man kunnat bespara henne, om man lofvat, — hvad man kanske i sitt stilla sinne långt förut beslutat och rent af tagit med i sina kalkyler — att lämna en bestämd summa, som hon hade att lyfta, då hyran skulle erläggas. »Då räknar hon på en ständigt pension», svarar man,

»och det kan jag ej förbinda mig till.» Lofva då blott för en viss begränsad tid, t. ex. ett år i sänder, och förnya eller ändra löftet, då sista utbetalningen af den utlofvade hjälpen sker.

Man har en »hjälpgumma» eller tvätterska, hvilken man lärt känna som en mycket arbetsam, ordentlig och pålitlig och pålitlig människa. Hon är följaktligen ständigt anlitad och brukar reda sig godt. En dag kommer hon och frågar, om hon kan få låna litet till sin hyra, och det beviljar man henne gärna och utan att göra några frågor. Hon arbetar af lånet, men innan det är slutbetaladt, begär hon ett nytt. Man finner det obegripligt, då hon varit lika anlitad som förr och ej varit hindrad af sjukdom, och man föreställer henne, att det är svårt för henne att sätta sig i så stor skuld. Hon ber då om det som gåfva och får det också. Snart förnyas denna begäran emellertid, och ehuru man ej kan ungå att undra däröfver ger man dock dröjande hvad hon begär. Om man toge reda på förhållandena, skulle det säkerligen komma i dagen, att antingen en son eller dotter ginge hemma utan arbete och troligen utan att vilja skaffa sig sådant, ty annars hade nog modern omtalat saken, eller ock är det något annat som verkar tynande och ej borde få fort fara. Hvarje understöd för den hyggliga kvinnans skull kan, om det lämnas utan kritik, medföras denna begäran för henne i stället för lättnad. Vid flera än ett dylikt tillfälle har man funnit, att en vuxen dotter lefver i hemmet utan sysselsättning för att, som det heter, se efter småsyskonen, ehuru hon tillbringar sin mesta tid med att kläda och roa sig, under det att modern fåfängt sträfvar att med sitt arbete betäcka alla utgifter. Då man för modern framhåller olämpligheten häri, får man oftast till svar, att flickan är för klen att arbeta, och att hon behöfves hemma för att hjälpa med barn och hushåll. Bäst är då att erbjuda, att en skicklig läkare får uttala sig om, hvad som bör göras för flickan. Därpå vill till en början modern vanligen ej lyssna, men man öfverenskommer då med öfriga fruar, som äfven anlitas om hjälp, att innan det skett ingenting mer lämna. Oftast blir läkarens utlåtande i dylika fall, att flickan mycket väl kan ha en lättare plats, och att hon efter all sannolikhet blir friskare, om hon får regelbundet arbete och ordentliga måltider. Man skaffar då förslag på en plats åt flickan, men denna vill hellre fortsätta att lefva som hon gör, och därför afböjer hon och följaktligen äfven modern, under förevändning att det är omöjligt att afvara henne i hemmet. Då lämnas heller ingen hjälp. Efter någon tid, då svårigheterna bli stora — såvida ej någon med sakläget obekant ingriper — förklarar modren sig villig att låta flickan taga plats. Man hjälper då änkan åter i gång, betalar en tid för de små på krubban, och allt går åter lugnt. Efter den första tidens jämkande för att komma in i de ovana förhållandena finner flickan sig väl i sin tjänst, och hon är räddad från det sorgliga öde, som utan tvifvel blifvit hennes, om man fortsatt att understödja så, att hon kunnat kvarblifva i ett dagdrifvarelif, hvilket ofelbart slutar i elände.

Hur mången ung gosses lif har ej blifvit förödt, därför att en svag mor låtit honom, ehuru han har en förtjänst stor nog att kunna fullt försörja sig, bo och lefva fritt hos henne och låtit honom förslösa hela sin in-

komst på kläder och nöjen, under det att modren sträfvat sig fördärfvad för att hålla hemmet uppe. — Man får se till, att man ej blir medbröttslig i dylikt oförståndigt tillvägagående genom att lämna gåfvor, där inga sådana borde ha förekommit.

Om man sökte att verkligen intressera sig för sin »hjälp Gumma», sin sömmerska, sina manliga eller kvinnliga underhafvande samt deras barn och för andra, med hvilka man genom det dagliga lifvets mångahanda blifvit på ett naturligt sätt sammanförd, så skulle man kunna afvända och förekomma mycken nöd, utan att sära någons själfständighetskänsla eller förslöa karaktären. Man skulle då vänja sig att se praktiskt äfven på hjälparbetet och icke längre frestas att kritiklöst ge pengar, om hvilkas användande man ingenting får veta.

Målmedveten hjälp.

För en framgångsrik verksamhet till nödens öfvervinnande är kännedom om de förhållanden, under hvilka den hjälpsökande lefver, oundgängligen behöflig.

Det är därvid ej så mycket om den sökande är *värd* hjälp, som man behöfver få klart för sig, utan det gäller, om den sökande *kan* hjälpas, om han *vill* komma *ur* sin nöd samt först och sist om han verkligen är i nöd.

För att få ett begrepp om, hvad som *kan* göras, måste man företaga en utredning om den hjälpsökandes hela ställning, för att sedan med hufvud och hjärta fördjupa sig i uppgiften att föra honom ur hans svårigheter.

För en sådan utredning skygga många tillbaka, ej så mycket för den möda den vållar, som ej mera därför att det synes dem, som låge det en misstro däri, och de vilja ej sära den, som ber om hjälp, genom att röja någon misstro. Detta är dock en bestämd missuppfattning af saken.

Hvarje nöd har en orsak: sjukdom, arbetslöshet, för klient aflönadt arbete, ålderdomssvaghet, som minskat arbetsförmågan, eller anledningen kan vara något annat dylikt, som den nödlidande i ringa eller ingen mån haft i sin makt att förekomma. Den kan ock bero på lättja, slarf, superi eller dylik själföfvållad svårighet hos någon af familjemedlemmarna.

Det är ju uppenbart, att behandlingen ej bör vara densamma under dessa olika förhållanden. Därtill kommer, att den, som begär hjälp, själf mången gång ej har gjort klart för sig, hvarför hjälp är behöflig. Han känner nöden för ögonblicket. Hur det blir i det nästa, det blir en ny omsorg. Nu gäller det att få den närvarande afhjälpt. Det är ofta märkligt att se, huru de allra fattigaste lefva och tänka blott för detta *nu*. Sedan »blir det väl någon råd», heter det. I de sorgliga förhållanden, som omgifva dem, är detta sätt att lefva kanhända det enda möjliga, ty de skulle krossas af oro och bekymmer, om de försökte se framåt. Hvilket eländigt lif är dock ej ett sådant! Det är ej barmhärtighet att hjälpa så,

att de kunna fortsätta att existera på sådant sätt, äfven om det är just, hvad de själfva åstunda. En verklig förändring i hela deras ställning måste åstadkommas. Men hur skall man kunna göra det, utan att känna orsaken till nöden och få den afägsnad?

En läkare, hvilken tager emot en patient, som klagat öfver hufvudvärk, får och kan ej nöja sig med att ge ett och samma läkemedel åt alla. Han måste göra frågor, undersöka och pröfva, så att han kommer underfund med, hvarifrån plågan härleder sig. I annat fall är han ej läkare utan kvacksalfvare och ej värd förtroende.

Så måste också den göra, som vill afhjälpa en medmänniskas nöd, ty denna yttre nöd är blott ett symptom af ett djupare lidande, antingen nu detta är själföfvålladt eller ej. Lika litet som en patient i läkarens frågor ser något tecken till misstro på, att det uppgifna lidandet existerar, lika litet bör den, som ber om hjälp, känna sig sårad af dens frågor, som är villig att hjälpa, där så ske kan. Erfarenheten har också visat, att just de, som vilja bedraga, ej tycka om ett inträngande i deras förhållanden — och för dem behöfver man ej hafva hänsyn i detta fall, — de andra ha ingenting emot att förfrågningar göras, naturligtvis under den förutsättning, att det är allvar med viljan att hjälpa.

Då man anlitas om hjälp af någon på gatan, vet man ju intet annat, än hvad den begärande själf säger. Att många finnas, åtminstone i våra större städer, hvilka, uppmuntrade af en okritisk allmänhets sätt att gå tillväga, begära hjälp, fastän de skulle kunna reda sig utan sådan, är dessvärre i otaliga fall konstateradt, och en hvar är nog medveten därom, men man tänker ej i allmänhet på att det kan vara fallet med just den, af hvilken man för ögonblicket anlitas. Att genom bettleri förskaffa sig af lifvets bekvämligheter det som arbetsförtjänsten ej medgifver, ehuru den skulle räcka till det nödtorftiga, eller snarare begära af den okritiska välviljan det som behöfves till lifsuppehälle, så att den egna inkomsten kan få användas till onödiga utgifter, är mer vanligt än mången tror.

Man torde därför kunna säga, att det aldrig är rätt att på gatan eller vid dörren direkt ge en slant, om det ock stundom är svårt att behärska sig och låta anställa en utredning, innan penningeunderstöd ges.

Det är nog dess värre möjligt, kanske troligt, att man då finner, att bedrägeri af ett eller annat slag föreligger, men det är ock möjligt, att man ändå kan blifva den begärande till nytta. En person, som börjat med att försöka bedraga, men som man tum för tum drifvit tillbaka från sina positioner och nödgat att visa sig sådan som han är, kan man sedan måhända lyckas hjälpa på ett rätt sätt och vinna hans förtroende och tillgifvenhet. Den som försöker bedraga vill ju lyckas, men gör han det, så får han osvikligt missaktning för den, som låter sig bedraga, och den missaktningen står nog kvar, äfven sedan sveket så småningom kommit i dagen och klarerats. För möjligheten att verkligen kunna gagna en hjälpsökande måste man, om ej för annat, således vara mycket noga med att kontrollera alla uppgifter.

Äfven då en nödställd söker hjälp på ett helt personligt sätt hos någon, under förhållanden, då man har anledning tro, att allt är som det bör

vara, och att intet bedrägeri föreligger från den sökandes sida, kan utredningen komma att resultera i, att för tillfället ingenting kan af andra göras till hans bästa. För att en förbättring skall kunna inträda, är kanhända en förändring i hans lefnadsvanor nödvändig, och denna kan ej med lätt slag åstadkommas. Först måste man få den nödstälde att inse och förstå, att förändring är nödvändig, samt att verkligen vilja företaga den.

Visserligen vill nog hvar och en bli fri från de obehag, hvaraf han lider, men vill han det så intensivt, att han är färdig att göra några offer därför, anstränga sig af alla sina krafter för att bli kvitt plågan, det är en annan fråga. Lyckas man ej att verkligen få honom själf till villig medarbetare, så äro alla åtgöranden fåfänga. Det är nog ingen lätt sak att åstadkomma denna vilja till förändradt lif, ty många tänka som sagdt blott på ögonblickets bekymmer och äro nöjda, om de få detta afhjälpt, men det är ej verklig människokärlek att låta det stanna därvid.

Det är som om en människa stode i iskall droppdusch — något som lär vara bland det mest pinande som finnes, om den är långvarig — och tillropade en förbipasserande att hjälpa sig och man ett ögonblick hölle en skål under det droppande vattnet och så fortsatte sin väg och läte den arma stackaren stå kvar för att alltfort pinas. Man får skynda sig att hålla dit en skål, medan man undersöker, hvarifrån droppandet härleder sig, och se till, om man kan afvända tillflödet; men visar det sig, att sådant är omöjligt, så måste man försöka förmå den olycklige att flytta sig åt sidan för att undkomma pinan. Detta kan synas bra nog enkelt, men det är ofta ytterst svårt att åstadkomma. Den som är utsatt för det svåra obehaget har stundom blifvit liksom förlamad däraf och har ej kraft att röra sig, eller också anser han det alldeles onödigt. Det har hittills alltid varit någon förbipasserande som skyddat honom en stund, och han har blifvit van att uthärda plågan, tills en ny hjälpare kommer. »Håll ni nu skålen en stund», säger han, »så blir det väl någon råd sedan; jag ber er ej om mera.» Är det förra fallet, så att förlamning hindrar honom att lyda rådet, får man tålligt hålla på att arbeta med att återge honom rörelseförmågan, kanske ock att han ligger fastkedjad på platsen som Loke på Wings taffla, där Sigyn håller skålen, och då måste man afsåga fjättrarna, om man skall kunna rädda honom. Vill han icke, ehuru han skulle kunna flytta sig bort, då är det stundom ingen annan råd än att låta honom stå där och försöka afhålla alla tillfälliga hjälpare, så att han slutligen inser, att det ej finns någon annan möjlighet än att ändra läge. Att ett sådant tillvägagångssätt kan vara barmhärtigt, har mången svårt att förstå; »man kan väl ej låta den uslingen ligga där och pinas», heter det, »och den som ej själf vill hjälpa till kan åtminstone låta bli att vara så grym, att han hindrar andra från att göra det», tycker man.

Det är naturligt, att de säga så, om de ej satt sig in i förhållandena. De kunna ej förstå, att handlingssättet är lika litet grymt, som det är grymt af en kirurg att skära i lefvande kött, för att befria en patient från en mångdubbelt större plåga eller rent af att rädda honom från en säker död. Man tror på läkaren, att han känner naturen, och man vet, att han handlar som vetenskapen bjuder, men på det sociala området med dess

företeelser, där erkänner man ingen lagbundenhet, ehuru ett studium af folkens kulturutveckling visar, att lagarna om orsak och verkan där göra sig gällande lika obevekligt som i naturens rike.

Om den som begär hjälp är *värd* sådan, är vanligen det man i främsta rummet önskar få fram som resultat af en utredning. Man menar därmed, att man vill hafva trygghet, att gåfvan ej användes till skadliga saker: starka drycker, spel eller andra dåliga nöjen. Men det är långt ifrån tillräckligt att veta, att så ej sker. Man bör ej ge en gåfva som premium för att inga laster öfvas, ej ens för att en person på bästa sätt fyller sina plikter. Man måste fasthålla tanken, att det normala är, att hvar och en reder sig själf, och att det måste finnas alldeles särskilda undantagsförhållanden för att denna regel skall åsidosättas.

Många välvilliga människor glömma emellertid detta. De anse sig tvärtom göra en person eller familj en väsentlig tjänst genom att skaffa den ett understöd från något håll, äfven utan att vederbörande själfva tänkt därpå eller kanske utan att de ens veta om det välvilliga företaget. Är verklig nöd på färde, på grund af särskilda förhållanden, en nöd som ingen vet om, så är det riktigt att den, som känner till saken och ej själf mäktar hjälpa, underrättar någon, som förmår vidtaga lämpliga åtgärder. Ej så sällan händer det emellertid, att intet särskildt inträffat, då en anhållan om hjälp framställes, utan denna är mera framkallad af känslan, att »då så mycket gifves, så kunna väl dessa hyggliga människor också få litet med», och så går man i sin obetänksamma ifver och ber, att något måtte lämnas familjen, »ty det äro de verkliga värda».

Det kan således inträffa, att fastän endast godt kan sägas om en person eller familj, därmed ej är klart, att man bör lämna understöd; den som kan stå för sig själf bör ock göra det, ty så är det lyckligast för såväl honom som samhället.

Stundom kan det ock under vissa förhållanden vara det rättaste att vägra hjälp, ehuru svårigheter utan fråga föreligga. Där den sökandes egen kraft och förmåga synes kunna vara tillräckliga för att föra honom öfver dem, bör man hänvisa honom därtill.

En ung karl t. ex. har stadigvarande arbete och har ej varit utsatt för några särskilda motgångar. Han är visserligen gift, men har blott ett barn. Nu kommer han och begär hjälp att betala möbler, som han tagit på afbetalning. En hjälp, som lämnades utan att han själf finge anstränga sig, skulle sannolikt göra honom slö för följderna af egna handlingar, och han skulle troligen inom kort ånyo stå inför liknande svårigheter. Han torde således böra hänvisas till sin egen förmåga att reda upp saken; möjligen under vissa förhållanden få ett lån, ifall handlanden hotar att taga igen möblerna, men då bör det lånet från långifvarens sida skötas med allvar och ej blott vara ett annat namn på gåfva.

Då lån lämnas, böra bestämda men efter förmågan lämpade afbetalningar fastställas och fullgörandet af dessa afbetalningar, för låntagarens egen skull, noga öfvervakas och anstånd blott i nödfall beviljas.

Man anmodas kanske af en ung hustru att ändtligen hjälpa henne att utlösa mannens kostym, som hon utan hans vetskap pantsatt. Han behöfver

den, och hon förs ej tala om hvad hon gjort, utan ber ifrigt om hjälp. Ett beviljande däraf skulle ofelbart föra med sig, att hustrun snart tillgrepe samma utväg ånyo. Bäst torde därför vara att vägra hjälpen, men intala henne mod att yppa hela saken för mannen och låta den utageras dem emellan.

Det kännes i många fall svårt och påkostande att ej gifva en undsättning, om man är i tillfälle att göra det, men man måste alltid främst tänka på, hur det kan verka på den mottagande och på dem, som äro med honom likställda.

En regel, som man vid allt hjälpende ej får glömma, ty hittills har den visat sig aldrig kunna utan sorg och skada öfverträdas, är, att ingen bör hjälpas så, att han genom gåfvor får det bättre än den som intet understöd har eller begär, utan håller sig uppe genom egen ansträngning, om ock med försakelse. Ur sådana försakelsens hem hafva många af vårt lands bästa söner utgått. De familjer däremot, som lefva på tillfälliga gåfvor, eller ännu värre bettla sig fram, de fostra sällan sina barn till dugande medborgare. Tvärtom är det en sorglig erfarenhet, att tiggarens barn vanligen bli tiggare och oduglingar allt intill tredje och fjärde led, i många fall brottslingar, om tiggeriet får fortgå ohejdadt.

Allas samhörighet.

Inom vårt samhällslif är det ena beroende af det andra i vidaste utsträckning. Man kan ej strafflöst försöka lösrycka och behandla en person helt och hållet för sig, utan hänsyn till hans familj och öfriga förhållanden. Det lyckas ej på sådant sätt att hjälpa, såsom man åsyftar, ty, antingen det märkes eller icke, påverkar han och påverkas han ej blott af familj och släkt utan af hela den omgifning, i hvilken han rör sig.

Då man först träffar på en hjälpbehöfvande, förefaller det ofta, som om han stode aldeles isolerad, och man frestas till det antagandet, att hans vara eller icke vara beror på, hvad man gör eller låter, men så är aldrig, eller så godt som aldrig, förhållandet. Ingen kan vara så isolerad, att han ej har någon förbindelse med andra, äfven om det i början synes så. Skulle han ock sakna nära anhöriga, hvilket ej är säkert därför att de ej genast träda fram i förgrunden, så knyta dock många trådar honom samman med vänner, arbetskamrater och medlemmar af de föreningar och den församling han tillhör. För ett rätt förstående af honom är det oundvikligt, att man bildar sig en föreställning om allt detta, som utgör bakgrunden för hans lif,¹ ty därförutan når man ej fram till hans egen individualitet. Skall man verkligen gagna med sitt ingripande, så är det nödvändigt att utom kannedom om hans yttre förhållanden äfven ha åtminstone en aning om honom som människa och ett begrepp om hans nöjen, hans frestelser, hans lifsåskådning och hans idealer. »Säg mig med hvem du

¹ Mrs Bosanquet, Rich and Poor. London 1896.

umgås, så skall jag säga hvem du är», heter det med sanning, ty människan är i mångt och mycket en produkt af den miljö, i hvilken hon har sin tillvaro. Detta icke så att förstå, som om alla, hvilka lefva i en dålig omgifning, skulle vara dåliga och de, som hafva goda exempel för ögonen, gifvet skulle vara goda. Vi veta ju alla, att så ej är förhållandet. Då vore människan oansvarig för sina handlingar. Hvar och en har nog inom sin erfarenhetskrets bevis på motsatsen såväl i ena som andra riktningen. Att omgifningen dock spelar en stor roll vid en människas utveckling i yttre och inre afseende, det kan emellertid ingen förneka, och därför får man ej förbise vikten af att studera denna omgifning, när man afser att hjälpa.

Det gäller för öfrigt ej blott den individ, som är i fråga. På samma sätt som man måste taga hänsyn till omgifningen, emedan han är beroende af denna, på samma sätt påverkas omgifningen af de åtgärder, som vidtagas emot individen i dess midt. Man skulle möjligen kunna hjälpa *en*, med förbisende af alla andra, genom att t. ex. lösrycka honom ur hans gamla miljö, — och sådant måste stundom ske — men pröfvas bör med omsorg, om man ej därigenom skadar åtskilliga andra. Att familjen först och främst bör behandlas som enhet, det förgäter man ofta. Man understöder en medlem utan all hänsyn till de öfriga familjemedlemmarna. Om man aktgifver på följderna af ett sådant handlingssätt, skall man nog så småningom oftast finna, att de vidtagna åtgärderna ej verkat odeladt gagneligt utan åstadkommit en skada, som man ej på förhand kunnat beräkna. Det gäller således att, med öppen blick för hvad en bestämd åtgärd kan föra med sig, pröfva, om det, oaktadt allt, är lämpligt att vidtaga den.

Man iakttaget t. ex. i skolan ett barn, som alltid är trasigt och illa klädt, och af medlidande med den lilla lämnas kläder, den ena gången från ett beklädnadssällskap, den andra gången från ett annat, men så godt som omedelbart uppträder barnet lika dåligt utrustadt igen. Där har gåfvan således ej hjälpt ens den, för hvilken den i främsta rummet var afsedd, barnet, utan kläderna ha af den supiga fadren eller slarviga modren förvandlats till pengar, för att medel skulle finnas till fortsättande af föräldrarnas dåliga lefnadssätt. Resultatet blir ett fortsatt lidande för barnet, som kanske därefter hålles ännu sämre klädt än förut, på det att en förnyad gåfva må snarast möjligt framlockas för att genast gå samma väg som de föregående.

Eller ett barn förefaller i skolan kient och undernärdt. Vid besök i hemmet finnes detta fattigt och eländigt, och modren klagat öfverljudt, att hon intet har att ge den lilla. Detta borde förefalla något egendomligt, då man hör, att mannen har stadigt arbete, och att makarna ej hafva mer än tre barn, och då man vet eller borde veta, ifall man kände till förhållandena i arbetarhemmen, att många sådana finnas, där barnantalet är långt större och förtjänsten ej högre, men där barnen det oaktadt ej behöfva svälta. Frånser man emellertid alldeles detta och lagar att barnet får mat i skolan eller får gå i enskilda familjer och få sin middag, så blir sannolikt på det hela taget förhållandet ej bättre. Fadren, som förut i någon om än ringa mån dragit försorg om barnen, ser med tillfredsställelse, att han nu ej be-

höfver alls tänka på »ungarna», och den redan förut slappa modren blir ännu slappare, då hon befrias från det ansvar, som dock förut legat på henne. Den nytta, som barnet har af den måltid det får, motsvarar i ingen mån den minskade värden i hemmet; däremot blir med all säkerhet lidandet ännu mera ökad för de små syskonen, som alls intet vederlag få. Hjälpes man af denna anledning äfven dem på något sätt, så blir detta, liksom hvad som förut gjorts, genast känt i hela grannskapet, och de slutsatser som däraf dragas komma utan tvifvel att bringa elände öfver många flera små oskyldiga barn. Ty B., som bor i huset bredvid och är en supare och slarf liksom A., de hjälpta barnens far, men som haft den känslan för de sina, att han ej dittills låtit dem svälta och frysa, han tänker nu: åh, det är ej så farligt, andra hjälpa nog liksom de göra med A:s barn, och den sista återhållande kraften är därmed borta. C. och D., som hittills sträfvat allt hvad de orkat och försakat till det yttersta för att kunna hålla sitt hem i skick och ej fått det mer än att nätt och jämnt gå ihop, de skola kanske kasta yxan i sjön och gå till krogen som de andra, ty »den som knogar och arbetar bittida och sent, den har det sämre än de som ingenting försaka», tänka de missmodigt i sitt sinne. Man kan ej undra på, att de draga sådana slutsatser.

Skulle äfven ej så många gå till en sådan sorglig ytterlighet, så måste det i hvarje fall verka i hög grad nedslående och förbittrande på den ordentliga arbetaren, som kanske mången gång har mindre förtjänst än den som får understöd. Känslan af orättfärdigheten i detta är skarpare utpräglad hos de mindre bemedlade, än man i allmänhet tänker, och välörenheten kommer så i misskredit just hos de ordentliga.

Visserligen heter det på många håll, att någon hänsyn till några dylika betänkligheter ej bör tagas. Barnen skola utan vidare hafva hvad de behöfva, mat, kläder, vård, liksom de få undervisning, oberoende af föräldrarna, på det att man må få ett bättre släkte för framtiden. Detta är en mycket svår fråga att komma till full klarhet uti. Barnen böra väl ej lida för föräldrarnas skull, säger man; om dessa ej sköta sig ordentligt, så är det så mycket viktigare för barnen att få så, att de utvecklas till sunda, kraftiga människor, annars blir aldrig samhället bättre än hvad det nu är. Ett sådant resonemang låter mycket rätt och klokt, men efter all erfarenhet hittilldags är det på familjen och de små enskilda hemmen som ett sundt samhälle ytterst hvilat och bygges upp. Hvarje åtgärd, som syftar till att åsidosätta och upplösa hemmen, synes därför kunna bli ödesdiger. Detta borde gälla för den frivilliga fattigvården i kanske ännu högre grad än för den kommunala. I stället för att befria mindre goda hem från ansvaret för barnen, borde det gemensamma sträfvandet gå ut på att rena och lyfta dylika hem för och delvis genom barnen. För ett sådant arbete fordras dock medverkan af många goda och kloka människor, som allvarligt utbildat sig för en dylik uppgift.

Samarbete.

Äro vi på det klara med att en gåfva påverkar äfven andra än mottagaren, så följer däraf äfven, att de som sålunda stå i samband med den behöfvande såsom släktingar, grannar eller arbetskamrater, kunna gifva den första undsättningen, där verklig nöd är på färde, och de göra så äfven. De se och veta, hur de skola hjälpa, och hjälpa göra de på ett sätt, som många gånger är beundransvärdt. Den, som är i mycken beröring med de fattigaste inom samhället, skall ofta bli i tillfälle att iakttaga, hur enkelt och naturligt de påtaga sig förpliktelser, för hvilka de flesta i en bättre ekonomisk ställning rygga tillbaka, ehuru de skulle ha långt större kraft att bära den påtagna bördan. En mor med flera barn t. ex. blir sjuk, och grannen, som själf har en hel rad med småttingar, tvekar ej att tillsvidare taga den andras skara in till sig i den redan förut öfverfyllda bostaden, eller att många gånger på dagen gå in och ställa om för såväl den sjuka som barnen.

Från fabriken eller verkstaden »salas» eller »skramlas» till det som är nödvändigt, och släktingar, hvilka mången gång kunna hafva föga att komma med, gifva af det lilla de hafva.

Oftast bidrager äfven den församling, till hvilken den nödstälde hör. Är det sjukdom, som vållar svårigheten, så har tröligen den sjuke, ifall han varit ordentlig, bidrag från någon sjukkasse, till hvilken han själf gjort sina inbetalningar, och hjälpföreningar af olika slag bruka lämna understöd under tillfällig svårighet.

Det är således mångas åtgärder man har att räkna med, då man vill försöka göra sitt inlägg i det gemensamma arbetet för en medmänniskas varaktiga hjälpande; ty gemensamt måste arbetet vara, om det skall åstadkomma något tillfredsställande resultat. Det är nödvändigt, äfven om man nöjer sig med det negativa resultatet att ej göra skada. Än mer nödvändigt är det, då man sträfvar efter att uppnå det positiva: att göra verkligt gagn. De som stå i ett naturligt samband med den nödstälde känna ju hans förmåga och resurser. Föreningar, som sökt hjälpa, kunna upplysa om, hvad som redan försökts men misslyckats, och kunna måhända äfven ange orsaken därtill samt således ge en god fingervisning om hvad som bör göras.

Man bör således söka komma i beröring med alla dessa och få rådpläga om lämpliga åtgärder. Detta är dock mången gång lättare sagdt än gjordt. Anhöriga och vänner till den nödlidande kan man väl så småningom få reda på, men hvilka föreningar och andra utomstående, som räckt en hjälpande hand, därom har man ingen aning, såvida ej den hjälpsökande själf talar om det, och i de flesta fall sker det icke. Stundom kan det ock hända att denne själf verkligen ej vet mer än att »en snäll fru» varit inne och lämnat understöd, men hvem hon var eller hvarifrån hon kom, har man ej reda på, ej heller om hon kommer igen.

Ur denna svårighet är F. V. O. centralbyrå afsedd att förhjälpa dem som råka däri. Byrån utgör en samlings- och en rådplägningsplats för alla dem, som arbeta bland de fattiga, en plats där man får och ger upplysningar, där kloka planer till ett ordentligt hjälpande af en nödställd gemensamt kunna uttänkas, där den enas och den andras insats i detta hjälpande klargöres. Ju flera som begagna sig af denna utväg att komma till klarhet i förbryllande förhållanden, desto säkrare får man den nödvändiga öfverblicken för att hjälpa på rätt sätt.

En kvinna har t. ex. erhållit hjälp till inköp af en symaskin för att därigenom försörja sig, men efter en kort tid försäljer eller pantsätter hon maskinen och ber åter om en sådan af någon ny hjälpare. Vore det någon mening i att ge henne en ny maskin utan att taga reda på, hvarför hon gjorde sig af med den förra? Det kan ju vara föranledt af sjukdom eller annat oberäkneligt missöde, och skäl kan förefinnas att göra ett nytt försök. Men det kan ock vara så, att hon vet huru förslaget om inköp af en symaskin tilltalar många, emedan det ställer i utsikt en hederlig själf försörjning, som man gärna vill bidra till; därför lystrar man lätt till en sådan bön, under det att man skulle vägra att ge pengar. Maskinen kan sedan fortast möjligt utbytas mot kontanter. Allt sådant måste man ha reda på, ifall man åsyftar en verklig hjälp med symaskinen. Åtskilliga finnas, som fått den ena maskinen efter den andra, utan att direkt gjort sig något gagn med någon af dem. Det kan ock hända, att den behöfvande ej kan stå ut med ett stillasittande arbete, fastän hon ej kommit att tänka på något annat sätt att förtjäna, och således snart skulle bli alldeles urståndsatt att förvärfva sitt bröd, om man ordnade så, att hon oafåtligt skulle sitta vid symaskinen. Mången gång låter en kvinna, som ej har medel till de dagliga behöfven, af en agent förmå sig att taga en symaskin på afbetalning, ehuru hon ingen kunnighet har i sömnad eller utsikt att få arbete. Redan vid första inbetalningen felas henne pengar och hon måste begära hjälp till hvarje afbetalning af maskinen. En hjälp därtill skulle tydligen ej göra något gagn, och den som kände till förhållandena skulle säkerligen ingenting ge.

Det är således alldeles oundgängligt, både med hänsyn till den behöfvande och med tanke på dem, som sträfva efter att kunna göra sina lidande medmänniskor gagn, att ett lifligt, ordnad samarbete kommer till stånd mellan alla dessa hjälpare, af hvad slag de vara må.

Därvid bör man erinra sig, att barnens lärare kunna vara ganska inne i deras hemförhållanden, och man får ej underlåta att samråda med dessa lärare, då någon åtgärd synes erforderlig. Man kan därvid få många upplysningar af vikt för bedömandet af hela ställningen, och läraren och hjälparen kunna få ett godt stöd i hvarandra.

Där ett barn flitigt och ordentligt, alltid i rätt tid och rent och snyggt klädt kommer till skolan, har läraren måhända ingen anledning haft att besöka hemmet och tänker ej på, att en sådan liten skulle kunna behöfva beklädning från ett sällskap, utan föreslår i främsta rummet de trasiga och osnygga därtill. Om då någon, som känner till familjen och vet, att modren är en fattig änka, som sträfvar dagar och nätter för sina små, men har ytterst svårt att hålla ihop hemmet, talar om det för läraren, så är han

säkert villig att besöka änkans hem och ge henne en uppmuntran och hjälp, som han annars aldrig tänkt på eller vetat vara behöflig. Vid ett annat tillfälle kan en lärare ge sådana upplysningar om föräldrarn och barn, att ett nytt ljus faller öfver dessa förhållanden, och man blir varse saker, hvilkas tillvaro man förut ej anat. Samarbete med skolan är således alltid nödvändigt, där barn till den man vill hjälpa äro i skolåldern.

Mången skyggar emellertid af olika anledningar tillbaka för att yppa något om den, som varit föremål för hjälp, och anser att detta ej bör angå någon annan än hjälparen och den hjälpta. Man påminner sig orden: »låt ej stöta i basun för dig, då du gifver din allmosa», samt »låt ej den högra handen veta hvad den vänstra gör», men man glömmer då tillägget: »på det att du må vara sedd och prisad af människor»; det är således ett yppande af fåfänglighet, för att blifva prisad och berömd, som man varnas för. Måste man öfvervinna en inre motvilja att tala om hvad man gjort, just för att därmed gagna den som saken gäller, så är omtalandet en del af kärleksgärningen och kan med lugnt samvete göras.

Till en viss grad underkastar man sig ju andras kritik, genom att meddela hvad man vidtagit för åtgärder för en nödställd, och medvetandet härom afhåller nog en och annan från en ingående rådplägning om den nödstälde. Det kan ju dock aldrig vara rätt, att af egenkärlek och brist på ödmjukhet förtiga något, som kunde vara den till gagn, för hvilken man tror sig göra uppoffringar.

Slutligen kan det vara af hänsyn just till denna nödstälde, som man ej vill låtsas om, att han begärt hjälp. Man bör visst icke gå och tala om det för hvem som vill höra på, långt därifrån; men det gäller ju att meddela det till någon, som i likhet med en själf är intresserad af att hjälpa den frågan rör, och som af honom äfven blifvit anlitad om bistånd, samt således är lika berättigad att känna till förhållandena som någon annan.

* * *

Skulle någon verkligen stå aldeles utom alla de möjligheter till hjälp som ofvan antydts, så är han ändå ej hänvisad att begära af en främling, ty då återstår honom i alla fall den legala fattigvården.

Detta är en institution, som under århundradenas lopp utvecklats sig äfven hos oss, och som finnes genom lag ordnad i hvarje civiliseradt land, på det att man må vara viss, att ingen skall förgås af nöd, äfven om den frivilliga offervilligheten förnekar sig. Att en sådan offentlig fattigvård finnes, det vet man nog, ty samhällenas kostnad för densamma, som vanligen är rätt betydlig, påminner därom; men då det är fråga om en nödlidande, så förefaller det, som om man helt och håller glömde bort den och det myckna som den gör. Den är dock bunden af förordningar och stadgar (se Andra afd. s. 150), och dess handhafvare få ej efter godtfinnande hjälpa som de skulle önska, ty de medel de hafva om händer äro icke frivilliga gåfvor, utan på laglig väg uttaxerade inom kommunen, delvis af personer som nätt och jämnt kunna göra rätt för sig, och som af ökade utskylder

kanske skulle drivas till att själfva nödgas begära hjälp. Således får därmed förfaras mycket varsamt, men man kan vara viss, att så mycket göres, att ingen behöfver gå under.

Ehuru ingen bör slå sig till ro med att endast hänvisa en nödställd till den legala fattigvården, så måste densamma dock tagas med i beräkningen, då man vill ordna för någon behöfvande, och samarbete med den är lika nödvändig som med alla utföware af frivillig fattigvård.

Det händer för öfrigt ej sällan att den hjälpsökandes ställning är sådan, att endast en myndighet har förmåga att reda upp det hela. På hvilket sätt skall man t. ex. kunna understödja en supares familj, så att ej understödet egentligen blir till en ökad möjlighet för honom att dricka? Fattigvården kan lämna hjälp för hemmet, men den har samtidigt rätt, om hustrun är oförmögen att förtjäna något, att efterhålla mannen och genom hans intagande på arbetsinrättning låta honom med arbete afbetala, hvad familjen emottagit; detta kan icke den enskilde göra.

Nu mera finnes lyckligtvis möjlighet för en drinkare, som vill afstå från sin last, att i ett alkoholisthem (se Tredje afd.¹ grupp V c) få den vård han behöfver för att återgå till ett normalt lif. Har man medel att förbjälpa honom därtill, om han själf önskar det, eller förmåga att på annat sätt upprätta honom, då må man gärna försöka hjälpa en sådan familj; men gäller det endast att ge understöd, så bör saken lämnas till myndigheterna och den enskilde afstå från att gripa in.

I de fall, då fattigvården ej är byggd på vårdaresystemet (se sid. 173), behöfver ofta den fattige, som åtnjuter understöd af kommunen, väl en vän som ser till sig, ty det ligger i sakens natur, att fattigvårdsbidraget ej kan räckta annat än till det allra nödvändigaste, men regelbundna, ordentliga bidrag vare sig från föreningar eller fonder borde ej utgå till den, som redan har sådant från fattigvården. Sträfvandet torde böra gå i den riktningen, att den enskilda ordnade understödsverksamheten toge hand om just dem, som svårligen kunna få från kommunen, under det att de, som denna är berättigad att underhålla, erhöle hvad som är behöfvt att lefva af. Med andra ord de som kunna få efter § 1 i fattigvårdsförordningen (se sid. 152), de hjälpas helt af kommunen, de som räknas tillhöra § 2, omhändertagas af den frivilliga verksamheten. Mer än tre millioner kronor utgå årligen af enskilda stiftelser till hjälpbehöfvande i Stockholm, och då de kommunala fattigvårdskostnaderna gå till tre och en half million, däraf något mer än hälften utgår efter § 2, så borde en sådan anordning kunna ske, i fall det frivilliga arbetet koncentreras på dem, som ej äro berättigade till fattigvård. Förhållandena kunna dock vara sådana, att det är lämpligt, att kommunen ger nödigt understöd åt t. ex. en sjuklig änka, medan man med frivilliga medel skaffar utbildning åt en son eller dotter, som har anlag för något särskildt arbete. I intet fall borde dock ett penningunderstöd för *det dagliga behöfvet* lämnas från båda hållen. Att inhämta upplysningar rörande fattigvårdsmyndigheternas åtgärder för den man vill hjälpa, är nödvändigt. Måhända lämnas redan därifrån en ej obetydlig hjälp.

¹ I Tredje afdelningen finnes närmare redogörelse för i denna afdelning omnämnda institutioner.

Den personliga verksamheten.

»Om en lem lider, så lida alla lemmarna med», heter det. Det förefaller visserligen, som om det ej längre ansåges vara så i afseende på de olika delarna i den nutida samhällskroppen. Det framhålles till och med som en sanning, att den ena lemmens skada kan vara den andres vinst. Att så ej är fallet, skall dock förr eller senare klarligen visa sig. Såvida man ser på hela samhällets sunda utveckling, kan den ena klassens intressen ej stå i motsats till den andras: handen vinner i längden ej på att foten hålles fångslad; förtvina eller bakbindas händerna, blir betydelsen af hjärnans arbete i väsentlig grad förringad. Intresset för det hela borde därför drifva en hvar att i den krets, där han rör sig, efter bästa förmåga medverka till öfvervinnande af missförhållandena. Det är kanske så ringa man kan göra, men lifvet är sammansatt af småsaker, och äfven om gärningen måste bli obetydlig — det kan man dock aldrig själf bedöma —, så är den ej fåfång, om den är ett plus på rättvisans och kärlekens konto.

Det är ett sorgligt tillstånd inom ett samhälle, om mer än åtta procent af dess invånare — som händelsen är i Stockholm — icke förmå att reda sig själfva utan måste ha stöd af andra. Man bör söka bilda sig ett begrepp om, hvarpå detta beror, och i samråd med andra göra hvad man förmår, för att framtiden skall hafva ett annat, mera normalt förhållande att uppvisa.

Den förekommande fattigvården är den viktigaste.

Den hänger dock på det närmaste samman med åtgärderna för den rådande nödens lindrande. Upptäckes ej dennas rot, så att den kan angripas och uppräckas, så får man alltjämt nya skott att afskära, och man kan ändå ej hindra nödens spridande. Dåliga bostadsförhållanden äro, som man snart skall finna, upphofvet till mycket elände af olika slag, i en stor stad indirekt till så godt som allt.

Har det för någon blifvit klart, att man står inför en företeelse, där man ej har rätt att förblifva överksam, så är det i hög grad beroende på, hur man går till verket, om man kan blifva den till gagn, som man närmar sig i hjälpsamt syfte.

Vid nödens bekämpande är falsk sentimentalitet lika skadlig som hårdhet. En gåfva, hvilken är för knappt tilltagen för att åstadkomma det man afser, är lika litet ledande till målet som en riklig, hvilken ej är afpassad efter behovet. Där arbete är efterlängtadt och nödvändigt, är en gåfva ej alls hvad som bör lämnas.

Man bör närma sig den hjälpsökande med fast föresats att söka tränga fram till det rent mänskliga, som finns hos en hvar, om ock stundom doldt bakom många lager af falskhet och af svikna förhoppningar och därpå alstrad

bitterhet. Innan man når fram till det innersta väsendet, har man, så att säga, många utanverk att genomtränga och många lås att lirka upp, som kanske ej varit öppnade på årtal.

Tänker man efter, så kan det knappast begäras, att någon skall vara färdig att skänka sitt fulla förtroende åt en främling, äfven om man anmodat honom om hjälp; detta förtroende måste först vinnas, det kan ej tvingas fram. Erfarenheten visar emellertid, att underbart mycket ges redan vid första sammanträffandet, men att det sedan dröjer, innan man kommer vidare. Detta torde ej sällan mindre bero på obenägenhet att lämna inblick i de inre förhållandena än på oförmåga att för sig själf klargöra och för en annan framlägga de svårigheter, som man länge pinande känt, men ej riktigt fått grepp uti.

Stundom kan det ock vara klokt att ej locka till ett omedelbart preciserande af dessa svårigheter, utan låta dunklet hvila öfver dem — ehuru man anar konturerna —, ty en bestämdt uppdragen bild frestar till miss-tröstan och kanske till en bitterhet, som dittills ej varit för handen, mot den eller dem, som närmast äro orsaken till det rådande bekymret.

Man får emellertid vara beredd på att ofta mötas af en vresig undran öfver allt, som ej mynnar ut i gåfvor, samt en slö obenägenhet att själf vilja göra något för att spränga sig ut ur misströstans och oföretagsamhetens band. Där sådan slöhet ej finnes, där är målet redan halfvägs nådt.

Ehuru man ej får underskatta de svårigheter, hvarmed den fattige har att kämpa, är det af den största betydelse att hålla uppe hans mod och se hoppfullt på framtiden, och hvad som skall kunna åstadkommas. Man får emellertid akta sig för att förespegla större hjälp och kraftigare åtgärder, än hvad man sedan är i stånd till. Öfverhufvud böra de åtgärder man föreslår utföras af den nödstälde själf. Man skall blott jämna vägen och med kännedom om förhållanden, som äro för honom obekanta, söka visa på möjliga utvägar. Dock bör man ej tro sig vara en visdomskälla på alla områden, ty då gör man sig lätt till åtlöje. Inom sitt eget gebit vet den som saken rör säkerligen mer än rådgifvaren.

Önskan att visa sin medkänsla förleder lätt till ett ömkande, hvilket verkar skadligt, i det att uppmärksamheten väckes på brister, som för den besökande, med de vanor han har, te sig svåra men som innehafvaren af det lilla hemmet själf ej förut märkt eller reflekterat öfver, men som han, då ögonen öppnats för dem, sedan aldrig kan upphöra att se och lida af.

Vid ett första besök i ett fattigt hem är det bra ju mindre man själf säger. Att börja med att anmärka och förmana eller — ännu sämre — att predika, är förkastligt. Den som kommer på ett sådant sätt får troligen aldrig tag i den rätta begynnelsetråden och får aldrig härifvan redigt uppnystad. Däremot bör man uppmärksamt höra och iakttaga. Genom att taga fasta på små antydningar och genom att med ett ord nu och då leda till närmare utveckling däraf kan man få uppslag som kunna blifva af betydelse i upphjälpsarbetet.

Man får försöka att liksom försänka sig i den andres förhållanden, så att man ser med hans ögon och känner med hans känslor men på samma gång bruka sitt eget sunda omdöme och praktiska förstånd och erfarenhet,

så, som om frågan gällde en själf. Går man så tillväga, så skall man förvisso kunna gagna. Hårtill behöfves emellertid en utvecklad människas både hjärta och fantasi på samma gång som förstånd.

Under det arbete, som man med lefvande intresse omfattar, utvecklas man mer och mer. Detta gäller, eller borde åtminstone i alldeles ovanlig grad gälla i fråga om ett intresserat fattigvårdsarbete. Med det som centrum utgå åt alla håll intressetrådar, hvilka sätta dess utöfvare i förbindelse med alla tidsföreteelser på ett alldeles nytt sätt. Med ett alltmera vaket aktgifvande ser man på lifvet. Förståelsen af företeelserna växer, personligheten blir rikare, och därigenom får man större förmåga att gagna.

Hvad hjälparen *är* och hvad han omedvetet verkar genom hela sin person blir förvisso af större betydelse, än hvad han gör och säger. Hvad han säger kan missförstås, förvanskas eller glömmas, hans anordningar kunna leda till missbruk på ett eller annat sätt; men intrycket af hans karaktär förblifver och verkar, utan att man reflekterar däröfver. För den, hvilken vill söka arbeta som fattigvårdare, är således en alltjämt fortgående själfuppfosttran af nöden. Vi blifva aldrig färdiga med vår uppfosttran, utan behöfva alla förvisso ej blott mera sanning utan ock mera tålmod och större osjälfviskhet.

Just i afseende på dessa senare egenskaper skola vi snart finna, att vi i umgänget med våra skyddslingar ofta ha mycket att lära. Vi blifva i många fall lika mycket mottagande som gifvande, och det är därpå som arbetet rätt sedt skall grundas.

Ej sällan går man hälsosamt förödmjukad, men tillika stärkt, från ett besök i ett fattigt hem. Särskildt för oss kvinnor är det många gånger lärorikt att se, hur en kvinna i ett sådant hem kan dag efter dag, utan utsikt till ändring eller lättnad, ej blott tåligt men gladt och utan skynt af klagan eller knot bära sin börda. Man känner sig så liten bredvid henne, och den beundran man erfar skall, utan att något talas därom, komma åtskilliga skrankor att ramla, som onaturliga förhållanden rest mellan klasserna.

Sant är, att man äfven får göra nedslående erfarenheter: möta oriktiga och vilseledande uppgifter, där man med säkerhet trott på den sökandes uppriktighet; finna svekfullhet och bedrägeri, där man gjort sitt allra bästa för att kraftfullt hjälpa, och spåra inneboende ovilja och hatfullhet hos den, som man med varm välvilja gått till mötes. Man kommer att stöta på afundsjuka, förtal och småaktig hämndlust. Dryckenskapen med alla dess ohyggliga följder får man kämpa emot, liksom äfven mot slöhet i viljan att vidtaga åtgärder, hvilka erkännas vara kloka och behöfliga. Fordringar på andra utan någon motsvarande fordran på sig själf och ett undskyllande af alla egna fel, för hvilka skulden skjutes på samhället eller förhållandena i öfrigt, samt ett med denna uppfattning sammanhängande missnöje med allt och alla, skall man troligen äfven finna. Af intet får man ändå låta sig afskräckas. Man måste utgå från sakläget sådant det är och söka få ut det bästa däraf. För sin egen tillfredsställelse har man ej gått till verket, eget obehag bör ej afvända från att söka fullfölja det.

Förekomsten af åtskilligt skall man utan tvifvel kunna i tysthet inför sig själf förklara, och troligen måste man med sorg medgifva, att det är en omotlig nemesis, som gör sig gällande i många af de företeelser, hvilka hindrande möta vid ett rationellt fattigvårdsarbete. Man får dock ej slå sig till ro med ett erkännande däraf utan måste med all kraft söka bekämpa det, som man erkänner både hos sig själf och andra vara ondt. Söker man ej att stålsätta mot det onda och dess frestelser utan blott med urskuldan tänker på, huru det uppstått och utvecklats, eller med slapp välvilja öfverskyler dess förekomst, eller förklarar och ursäktar allt med ett: vi äro alla syndare, så ger man nemesis ny kraft för en kommande tid.

Mycken uppmuntran skall man dock få, kanske just i de fall, där man minst väntat framgång för sina bemödanden.

Man skall ock under sitt arbete för dem som på ett eller annat sätt spårat ur träffa på andra, karaktärsfasta, modiga män och kvinnor, som trots svårigheter af många slag stå fasta och själfständiga. Mötet med dem kan ge förtröstan och nytt hopp och mod, där dessa stundom varit nära att svika.

En makt, som man i sina upphjälpningsplaner har att kämpa mot fastän man ej vet, hvar man har att anträffa den, är de hemlighetsfulla »dom» eller »di» som säga, tycka och råda, ofta alldeles i motsatt riktning mot det, som man själf tycker vara klokt och tillrådigt. Det är ofta, för att icke säga oftast, fåfångt att parlamentera och bevisa falskheten i de påståenden som gjorts; de okända »dom» eller »di» bli ändå segrare, och de äro väl vanligen till finnandes bland släktingar och vänner till den familj, som frågan gäller. Det är ju rätt naturligt, att deras inflytande, åtminstone i början, skall vara starkare än ens eget, ty de andra äro ju sedan gammalt kända och värderade, och deras råd har den nödstälde således all anledning att med förtroende lyssna till, under det man själf ännu är en tämligen opröfvad vän.

Vid allt fattigvårdsarbete bör man särskildt hafva sin uppmärksamhet riktad på barnen och ungdomen.

Det är viktigt att taga reda på, om de hafva anlag af olika slag, som böra erhålla lämplig utveckling. Är detta händelsen, bör man öfverlägga med föräldrar och barn samt med dem, som äro sakkunniga på arbetsfältet, hvilken yrkesgren de med utsikt till framgång böra ägna sig åt, samt söka skaffa dem den utbildning, som kan göra det möjligt för dem att få en tryggad utkomst. Äfven i afseende härpå gör sig den uppfattning, som blott ser till ögonblickets vinst, starkt gällande, och man måste upprepade gånger på olika sätt framhålla nödvändigheten att rusta barnen för framtiden. Man får ej förtrötts att om och om igen upprepa de talande skälen därför, ej heller ge vika för krafvet på barnets lilla förtjänst nu, med offerande af en blifvande yrkesskicklighet, viktig för hela dess jordiska tillvaro. Det är naturligtvis blott på öfvertygelsens väg, som man där kan uträtta något; ty föräldrarna hafva ju beslutanderätten, men kan man få barnet i fråga till bundsförvant — och det får man, om man förstår att behandla det rätt —, så bli nog de andra äfven öfvertygade.

Man bör söka att intressera barnen, såväl gossar som flickor, för att

deltaga i hemmets sysslor samt att låta dem känna, att man finner det dukligt af dem, om de kunna stoppa strumpor m. m. och ju mera de kunna reda sig själfva och underlätta mors arbete.

Vid sidan af de viktiga åtgärderna till deras fostran och framtida välfärd, får man ej förgäta en annan mindre beaktad sak: de ungas behof af ömväxling och nöje.

Det oerhörda njutnings- och nöjesbegär, som tagit öfverhand bland ungdomen, har förvisso kommit att frodas, emedan man alldeles förbisett det naturliga krafvet på förströelse för barnen inom hemmen. Då enkla, oskyldiga nöjen där saknats för dem, hafva de kommit att dragas med i en yttre hvirvel af sådana, hvilken hotar att alldeles fördränka dem.

Går man på gatan efter ett par knappt fullvuxna ungdomar och hör på deras samtal, skall man ofta häpna och förfäras. Kaféer och varietéer tyckas vara väl kända platser, och med kännareton tala de om teatern och de artister, som där uppträda, samt tillkännage sin afsikt att fortast möjligt se någon alldeles ny pjäs, som den eller den kamraten talat om. Hur det låter sig göra att få pengar till allt detta, kan man med skäl undra, ty de som lita till sin egen arbetsförmåga ha vanligen ej råd med sådant annat än som sällsynta, länge ihågkomna tilldragelser.

En ordentlig mor ser stundom ogärna, att barnen hålla på med några små arbeten eller experiment i hemmet, emedan de skräpa till så mycket. Detta kan vara ödesdigert. Om man framhåller för henne vikten af, att de ej hindras utan stödas i dessa sina små försök, så får nog den lilla snickaren eller mekanikern en liten bestämd vrå, i köket t. ex., där han i ro får hålla till med sitt arbete. Flickans lek med matlagning kan, om den i någon mån ledes, snart nog bli till stor nytta i hemmet. Ett ord i denna riktning till modern kan göra, att denna ej blott finner sig i leken, utan vänder den sig till godo.

Många enkla tankelekar och oskyldiga spel kan man införa i de hem, där barn finnas. Vid ordet spel studsar kanske någon tillbaka, men många spel finnas, som kunna vara af ej obetydligt inflytande vid uppfostran, ty på samma gång de väcka de ungas intresse, skärpa de tanke- och iakttagelseförmågan samt befordra själfbehärskning. Vid spel kan man ock ha tillfälle att påtagligt för barnen påvisa vikten af ärligt tillvägagångssätt af alla. Flera dylika spel kunna barnen läras att själfva tillverka, och många kunna fås för ett billigt pris, som barnen kanske genom ärendens uträttande eller på annat sätt kunna förhjälpas att förtjäna en liten penning till inköp af. Far och mor kunna kanske äfven göras intresserade af dessa lekar och spel, ty de bruka roa äfven vuxna.

Det är öfvermåttet af lifskraft, som mången gång skapar, hvad man dumt nog kallar ligapojkar och ligaflickor. Sådana öknamn göra ingen bättre, tvärtom, de upptagas af dem, som så benämnas, såsom en eggelse att visa hvad de äro i stånd att utföra af ofog på olika sätt. Led dådkraften och begäret att utmärka sig in på nyttiga företag eller oskyldiga sådana, och de dåliga förlora sin lockelse.

Idrotten, då den ej drifves till täflingsraseri, är af stor betydelse, ej minst genom den demokratiska grund, hvarpå den hvilat: en och hvar är

blott det, som han mäktar själf göra sig till genom mod, energi och ut-hållighet.

Sök bereda barnen tillfälle till friluftslif och sund idrott. Tag dem med ut på långa promenader, påvisa för dem naturens underbara rikedom i stort och smått, sök väcka kärlek till den i alla dess yttringar och en vördnad för dess mysterier, som håller sinnet rent.

Särskild uppmärksamhet fordrar barnens läsning. Förbjuda dålig så-dan bör man minst af allt, ty man vet själf, att förbjuden frukt lockar mest; men man skall tyst anskaffa och åt dem låna goda och roliga böcker, väl att märka *roliga*, och så bör man akta sig för att särskildt framhålla, att de äro goda. Låt gossen eller flickan själf finna ut, hvilketdera de äro, och genom samspråk med dem om det lästa skall man få nyttiga vinkar om, hvad som bäst kan lämpa sig.

Att biografföreställningar skola roa barn är lätt att förstå, och de kunna äfven vara till gagn, om de bilder som förevisas äro af lämpligt slag; men att låta barn, utan kontroll gå afton efter afton — ty till biografen skaffa de sig alltid en tioöring, äfven om de måste få sin mat gratis i skolan — och se de hemskaste förevisningar af rån, mord, eldsvådor och ohygglig-heter af alla upptänkliga arter, det är nästan att fostra dem till förbry-tare. Deras fantasi fylles med allsköns elände, och steget ifrån att blott se och att själfva deltaga i eller planera liknande saker blir lätt att taga. Deras känsla af det orätta i dylikt aftrubbas så småningom alldeles. Inne-hållet af de bilder de få beskåda bör därför noga öfvervakas. Besöken böra ock blifva sällsynta och därigenom högre värderade, i stället för att som nu räknas så godt som till de dagliga behofven.

Sparsamhet är något, som vi svenskar väl behöfva lära oss, men som föga aktas, ja kanske rent af föraktas af många. En slant nästan hvar dag till något nöje eller till sötsaker få barnen i många de allra fattigaste familjer, och en invändning däremot anses som grym oginhet: de små stac-karna behöfva väl något roligt. Ja, de behöfva det snart så, att de ej kunna undvara det, pengarna må sedan tagas hvar som helst och genom hvad mel-del som helst.

Det är dock af allra största betydelse, att redan de små och de unga lära sparsamhet, d. v. s. att förstå pengars värde, och huru de bäst skola användas, samt vikten och trefnaden af att hafva en sparad slant. Post-sparbanksmärken med tillhörande kort underlättar betydligt sträfvandet att lära dem detta. De flesta kunna lätt nog intresseras för att köpa märke efter märke för att fylla kortet, som, då det fått tio märken påklustrade, är lika med en krona och färdigt att insättas i sparbanken på bok, som ut-tages på barnets namn.

Ett ihärdigt fortgående utbudande vecka efter vecka — se sid. 406 — af dylika sparmärken hos de familjer, som man känner till, kan utan att de behöfva försaka något och nästan utan att de märka, hur det går till, åt dem skaffa en sparad penning. De hafva då tillika lärt sig, mången gång med liflig förvåning, att inse, att af småslantar bli stora summor i längden.

* * *

Om man är villig att på ett naturligt och enkelt vis ge sig själf, kan man på många sätt blifva till glädje och nytta, till glädje för den tid som är och till gagn för framtiden. Man kan ock mildra och använda mycket onödigt lidande.

Den som har föga af lifvets goda att ge, bör ej däraf låta sig afskräckas från att göra något för sina fattiga likar, så som nu mången gång sker, i det man tänker, att utan pengar kan ingenting åstadkommas.

Det ligger hos en hvar som människa blott och bart att göra månet ödsligt och tungt lif rikare och ljusare genom sin sympati och sin omsorg. Det gäller att söka lätta den tryckande bördan, ty — det vare sagdt först som sist — aflyfta bördorna förmår man sällan, och man får akta sig att i främsta rummet syfta därpå.

Något som man får komma i håg är, att den, som vuxit på lifvets skuggsida, ofta vägrar att öppna sina ögon för att njuta af de solstrålar man lyckats bana väg för, så att de intränga till hans mörka vrå. Ett sådant förhållande borde mer än något komma oss att känna medlidande med den olycklige, ej, som så ofta sker, väcka vår förtrytelse öfver att han ej värderar de bemödanden som göras för hans bästa. Solen värmer och tinar så småningom upp det som frusit till, äfven om hon ej från början hälsas med glädje och tacksamhet.

En hvar måste skörda hvad han sått. Det är naturens lag, och man måste arbeta *med* naturen ej *mot* den, såvida man ej vill fördröja framåtskridandet; men där skörden är bitter, kunna vi i någon mån försötma den, allt under det att vi göra hvad i vår förmåga står, för att den sådd, som alltjämt fortgår, måtte blifva god.

Åt en eller annan fattig, sjuklig åldring kan man kanske med något besvär lyckas, att med tillhjälp af anhöriga och vänner eller forna arbetsgifvare få ett regelbundet understöd, som man åtager sig att framlämna vid bestämda tider. Ett sådant besök kan, om den som gör besöket är vänlig och glad, blifva för den som till följd af sjukdom och andra förhållanden lefver afskild från världen, som en fläkt af det lefvande lifvet och fylla den intresselösa tillvaron med en smula skimmer af sol.

Vänta ej att finna människorna bättre än du själf men ej heller sämre, och du skall med lugn och jämnmod kunna fylla dina plikter emot dem. Äfven om tunga missmodets stunder komma, då du tviflar på din förmåga att göra någon nytta, så skall äfven solen där emellan lysa på din stig, kärlekens sol, hvilken genomtränger äfven de tätaste dimmor.

De enskilda fallen. Åtgärder att afhjälpa nöd.

Utredning af den hjälpsökandes ställning.

*Kunskap — om förhållandena — är makt
— vid hjälpanDET.*

Hemförhållanden.

Vi skola nu försöka gifva en del anvisningar och råd om hvad man bör taga reda på, för att lära känna den man önskar hjälpa, samt hur man bör gå till väga vid en sådan utredning.

De taflor ur de hjälpsökandes lif, som därvid komma att upprullas, äro hämtade från olika håll och hafva därför helt naturligt olika karaktär. De äro ej heller ämnade att utgöra en fullständig samling af bilder belysande alla förekommande fall, utan vilja blott vara till ledning för intresserade personer vid deras studium af de förhållanden, som påverka dem, hvilka de önska förstå, för att på rätt sätt kunna hjälpa.

Ansökan om understöd — ty det är oftast sådant som begäres, mycket sällan endast arbete eller ett godt råd — kan framställas af den nödställda själf, genom bud eller bref.

Namn. Huru än ansökan skett och hvad än anledningen till densamma är, så bör man — om man är benägen att försöka göra hvad man möjligen kan — först göra sig ordentligt underrättad om den sökandes namn, men ej blott tiltalsnamnet, utan *alla* både för- och tillnamn. Att många förnamn kunna finnas, det veta alla, men att samma person kan vara bärare af flera tillnamn, är mera obekant, ehuru äfven det ej så sällan förekommer. Mången gång är det två namn, men en och annan kan ock äga tre namn och således heta t. ex. Nilsson-Andersson-Karlsson eller något dylikt, troligen beroende på fadrens och farfadrens förnamn, som i många fall, efter gammal sed, äro bestämmande för tillnamnet. Klart är dock, att vill man få reda på den sökande, så måste man förstå att leta sig fram med alla hans tillnamn, ty på ett ställe känner man honom under det ena namnet, på ett annat har endast ett af de andra användts. Skall man efterfråga en man på en arbetsplats, så behöfver man vanligen än ytterligare känna hans hvardagsnamn eller, om man så vill säga, öknamn, hvar-

under han ofta ensamt är känd i arbetslaget och af förmannen: såsom bläck-Olle, Janne med näsan, sångar-Anders eller andra liknande, hvilkas ursprungliga uppkomst kanske ingen längre minns anledningen till men som fortfarande brukas både som tilltals- och omtalsnamn.

Att hafva reda på *alla* förnamnen är af betydelse, om man vill efterfråga den sökande i fattigvården eller på annat håll, där register finnes upplagd, ty man kan ej, om man ej känner det fullständiga namnet, på dessa ställen erhålla någon upplysning. Om man frågar efter Karolina Andersson, men personen i fråga heter Anna Karolina, så får man ej där reda på anteckningarna, utan att söka på namnet Anna. Om man vet detta, och namnet slås upp, skall man emellertid ofta finna, att en hel rad heter så som den man önskar få upplysning om; hvilken af dessa är då den rätta? Ja, där-om kan man endast förvissa sig genom att jämföra födelse-år och -dag. — det förre är då det gäller de vanligaste namnen ej tillräckligt, ty man kan finna många, som heta alldeles lika och äro födda samma år. Därför är det behöfligt att känna äfven födelsedagen.

Har den som frågan gäller familj, så bör man så småningom taga reda på allas namn och födelsedagar inom familjen. Detta är af betydelse isynnerhet i större städer, där många föreningar och enskilda verka understödjande, ty det är rätt vanligt, att man blott känner *fullständigt* namn på den familjemedlem som man särskildt intresserar sig för, om de andra har man mera summariska anteckningar. Önskar man upplysningar om änkan Johanna Maria Larssons flicka och frågar fru X, som hon tros vara känd af, hur hon tycker om flickan, så skall man kanske få till svar, att Agnes Laila Enfrosyne Larsson känner fru X till, och hon vet att hennes mor är änka, men dennas förnamn är obekant. Har nu den frågande ej närmare reda på flickans namn än att modern kallar henne för La, så får man ingen klarhet i saken, då det ju kan vara ovisst, om man talar om samma flicka. Bäst är att göra anteckningar direkt från prästbetyget.

Barn, som fått egna betyg, afföras från föräldrarnas prästbetyg, då ett nytt sådant utfärdas. Man bör därför tänka på och efterfråga, om några vuxna barn finnas, ty de spela en stor roll för den ekonomiska ställningen och för ett rätt bedömande af denna, som nedan skall närmare belysas. Det är äfven af vikt, för att man skall vara i stånd att förstå en del saker, som därförutan stå oförklarade. Äfven barn, som redan äro gifta, bör man söka uppgift om och så småningom lära känna.

Bostad. Efter namnet gäller frågan bostaden. Har man själf någon gång gått trappa upp och trappa ned i ett fyra våningars hus med två eller flera uppgångar, under sökande efter en person, då inser man nog behovet af att taga reda på, både i hvilken uppgång den sökande bor, samt huru högt upp, ty man sparar därmed mycken möda för den som skall göra besöket. Den, som ingen erfarenhet har af sådant, tänker ej på, att man behöfver fråga om annat än gata och nummer. Är det en ensam person saken gäller, så är det sannolikt att han eller hon »bor inne», och då är det alldeles nödvändigt att veta ej blott uppgång och antal trappor utan äfven hvad som står på dörren till bostaden, om man

skall lyckas anträffa den man önskar upplysning om, ty det är en ren tillfällighet, om man annars kan få reda på en, som bor inne hos en annan.

Är man lokaliserad inom det distrikt, där en sökande uppger sig vara boende, så får man stundom redan vid nämmandet af huset, där hemmet är beläget, en fingervisning. Nästan i hvarje församling finnas nämligen en del hus, som hafva en bestämd prägel öfver sig. »I det huset bo endast de allra fattigaste», hör man stundom sägas. I afseende på sådana hus bör man väl vara på sin vakt, ty säges med skäl något sådant om ett hus, kan det lätt hända att man där tillika möter något annat och värre än fattigdom. De där boende hafva kanske dragits till hvarandra af gemensamma dåliga böjelser eller lastbara förehafvanden, som kunna bedrivas utan kontroll af grannar, hvilka hysa annan uppfattning. Ett hus af dylikt slag är en smittohärd för hela trakten, ej blott hvad den yttre hygienien angår, utan framför allt i afseende på seder och moral. Säker kan man visserligen ej vara, att alla som bo där höra till husets vanliga stamkunder, ty en och annan af helt annat slag kan, okunnig om husets brist på anseende, ha hamnat där och man får därför vara försiktig i sina slutsatser, men ett »gif akt» utgör det alltid. På samma sätt finnas andra hus, där man så godt som vet, att endast hyggliga människor, eller åtminstone de som hafva anseende som sådana, få bo. Därför får man från början en viss känsla af trygghet, när man hör det huset nämnas.

Något som kan förefalla skenbart oviktigt, men som är af betydelse, om man önskar få en persons ställning fullt klar för sig, är antecknandet och efterhörandet i föregående bostäder. Det kan ha sina faror för den hjälpsökande, om man gör förfrågningar i den nuvarande bostaden samt väcka undran och skvaller, något som man väl bör akta sig för att framkalla, men i förutvarande bostäder är den faran betydligt mindre. Därtill kommer, att man ofta först sedan en familj lämnat ett hus får rätt begrepp om en hel mängd af deras förehafvanden, som ingen velat — eller vågat — omnämna, medan de funnos i närheten. Att man aldrig får okritiskt taga upp utsago endast från ett håll och fästa uteslutande vikt vid det, gör äfven förfrågningarna hos olika husvärdar af vikt. Möter man öfverallt samma vitsord om vederbörande, att de t. ex. voro tysta, arbetssamma och reela människor, men mycket sjukliga, så kan man vara bra nog trygg för, att detta är sanningen. Skulle något missljud förekomma, så får man taga närmare reda på hvad som framkallat den utsagon och då undantagsvis höra med de förutvarande grannarna.

Att fråga grannar är eljest något som man ej bör göra, om det är möjligt att undvika det. Det uppstår så lätt prat om att någon varit och frågat om den och den och en undran om hvad som kan vara anledningen därtill, hvilket kan bli obehagligt för den hjälpsökande. Känner man personligen någon i det hus som frågan gäller, så kan man vid ett besök hos denna, i förbigående leda samtalet på den, om hvilken man önskar upplysning och genom instickande af små anmärkningar och frågor få veta just det, som man ville hafva reda på. Väl bör man dock akta sig för att göra dessa frågor så, att någon skugga därigenom faller öfver den som saken rör samt naturligtvis *aldrig* meddela om man från något håll fått

dåliga upplysningar. Man förutsätter goda omdömen, när man frågar. Man bör aldrig formulera en fråga så: det sägs att han super, hur är det med den saken? utan i stället: han är ju en ordentlig och hygglig karl, som vårdar sig om hem och barn? eller liknande. Under förevändning att få veta rätta uppgången till en familj kan man i ett närliggande »magasin», om sådant finns, komma till tals om densamma: om de sökande bruka handla där, så får man nog utan alla frågor reda på åtskilligt om deras vanor och seder.

Lefnadsstandard. Vid besök i en hjälpsökandes hem måste man hafva i minnet, att olika lefnadsstandard måste beräknas för olika hem. Detta är något som man ofta förbiser, men det får ej glömmas, då man söker sätta sig in i andras förhållanden.

Den utgångspunkt man bör taga och den måttstock man bör lägga på resp. hem är, för att jämförelsen ej skall verka vilseledande, att söka hos dem, som lefva under alldeles samma arbetsförhållanden. Kroppslärdarnas lefnadsstandard har efter hela linjen betydligt höjts under senare årtionden, och det är glädjande i samma mån som de själfva mäktat hålla den uppe, men det händer att fordringarna på lifvet ökats utan att förmåga och möjlighet att själfva tillgodose dem följt med, och sådant kan ej nämnas som ett framsteg. Att inbilla sig, att kraf, som ej äro baserade på den egna arbetsförmågan, kunna genom gåfvor tillfredsställas, är en olycklig villfarelse, åt hvilken man ej får ge insteg i sitt sinne, om man än stundom gärna skulle vilja det.

Hvilken lefnadsstandard man efter vederbörandes ställning bör räkna med, måste man således i hvarje särskildt fall bilda sig ett begrepp om och sedan fasthålla den ståndpunkten, vid alla åtgärder som företagas. Att utgå ifrån, att en grofarbetare skall hafva sitt hem och sina lefnadsförhållanden i öfverensstämmelse med en väl aflönad yrkesarbetare, och tala och handla därefter, det är att skada och väcka önsknningar, som ej kunna på normalt sätt fyllas. Man får därför vara försiktig i sina frågor och förslag, tills man fått sådana saker klara för sig, ty annars kan man framkalla behof, som icke kunna fyllas, och som ingen förut tänkt på att de funnos.

Tar man sina egna förhållanden till jämförelsepunkt, synes det visserligen oftast som om det ej skulle vara möjligt för en familj att existera på de inkomster, som man hör att en lägre aflönad arbetare har; men man måste vid dessa beräkningar utgå från, hvad andra familjer i *samma ställning* reda sig med. Går det för den som är själfständig nog att ej vilja begära hjälp och har ungefär samma inkomst, så bör det kunna gå utan någons bistånd äfven för den, som är benägen att söka tillskott hos bättre bemedlade. Man får ej göra dens tillvaro, som söker hjälp af andra, bekvämare än dens, som stretar sig själf fram, utan att anlita någon om bistånd. Därmed gör man ingen någon tjänst, tvärtom. Man kan förstå, att stora svårigheter finnas, och må gärna gifva uttryck åt detta förstående, men söka att uppmuntra att taga friska tag och ej beklaga på ett sätt, som i stället för att styrka modet verkar nedslående. När *intet sär-*

skildt tillstött, bör således en arbetare, äfven om han har liten aflöning, reda sig, om hans kamrater kunna göra det. Huru önskvärdt det än kan vara att hans ställning kunde förbättras, bör det ej ske genom andras tillskott.

Tanken på hvars och ens lefnadsstandard ger en fingervisning under alla förhållanden. Kommer man in i en väl aflönad arbetares, t. ex. en typografs, hem och finner det tomt och utarmadt, så kan man vara tämligen viss, att där finns bakom fattigdomen något särskildt, som vällar nöd, ty så behöfver det ej se ut hos en dylik yrkesarbetare. Då är där sannolikt fel på mannens eller hustruns eller bådas sida, såvida ej långvarig sjukdom eller liknande undantagsförhållanden, som kunna förklara saken, föreligga.

Hemmet. Vid besök i bostaden och vid bedömandet af hemmet får man ock lof att tänka på, att dess utseende i väsentlig grad betingas af andra faktorer än fattigdomen. Lägenheten kan vara mörk, usel och otjänlig som människobostad, och den vantrefnad som slår emot en vid inträdet kan till stor del bero därpå. Underligt nog kan dock äfven i sådana »hål», som man vore frestad att kalla dem, och med hvilkas uthyrare man skulle vilja kunna hålla laglig räfst, en duglig och god husmor frambringa en viss hemtrefnadskänsla. Hålles en sådan bostad däremot äfven i skötseln smutsig och slarfvig, så blir den öfver all beskrifning-motbjudande.

Är själfva lägenheten så dålig i hygieniskt hänseende, att den, oberoende af kvinnans bemödanden, knappast kan göras lämplig till bostad, så bör man ej försumma att göra anmälan därom till hälsovårdsnämnden (se sid. 192), som genom sin bostadsinspektion söker verka förbättrande i detta afseende. Man skyggar ibland för att göra så, af fruktan att familjen då skall bli afhyst, och den hyrande själf såväl som den intresserade hjälparen vet kanske, att det är omöjligt att till ett pris, som familjen kan betala, få en annan bostad, och därför tiger man. Det är dock alls icke säkert att afflyttning blir följderna af en sådan anmälan, det kan ock resultera i att inspektionen finner att tämligen lätt utförda ändringar och reparationer kunna åstadkomma betydlig förbättring. Värden vidtalas då där-om och gör i de flesta fall den påpekade ändringen utan invändning, han har blott aldrig kommit att tänka på, att den kunde göras, lika litet som hyresgästen gjort det. En mycket mörk och fuktig bostad förvandlades en gång till en hälsosam sådan genom en dylikt anmälan, ty inspektionen fann att ett fönster utan svårighet kunde upptagas, där lutet sådant fanns.

Äfven i bättre bostäder kan man mötas af stor vantrefnad, men i och för sig bör en sådan vantrefnad, såsom förut blifvit framhållet, ingalunda utgöra skäl för ett direkt understödjande med gåfvor.

Man bör emellertid låta sig angeläget vara att få klarhet i hvad som orsakar hemmets bedröfliga skick, för att vidtaga åtgärder som kunna blifva till verkligt gagn.

Det kan måhända bero på, att familjemodern är upptagen med förvärfvarsarbete utom hemmet och är så uttröttad då hon kommer hem, att hon ej har kraft att göra snyggt omkring sig, hvilket ju vore rätt för-

klarligt; men för barnens skull måste man likväl i sådant fall försöka att få en ändring till stånd. Det är dock alls icke säkert, att det sammanhänger med husmoderns bristande tid och kraft. Stundom kan det bero på liknöjdhet eller därpå, att hon ej märker hur där ser ut, eller om hon märker det, tycker att det gör detsamma; det kan ock vara, att hon vet, att ett hem som visar sig i uselt skick lättare än ett som är vårdadt framkallar en gåfva från en välvillig okritisk besökande, hvilken då finner det stämma bättre med den bild af yttersta fattigdom, som han i sin fantasi gjort upp. »Att hålla snyggt det förtjänar man ingenting på», sade en gång en kvinna, som ville ha någon arbetsförtjänst, och som tillsades att medan hon väntade på sådan, borde hon åtminstone göra rent i hemmet. Om motsatsen visar sig inbringande, så ligger däri en frestelse att fortfarande låta allt vara så uselt som möjligt. I alla händelser blir det ej någon uppmuntran till ordning och omsorg.

Är det ett påtagligt eländigt hem man kommer till, så måste man därför vara mycket uppmärksam och försiktig i sitt tillvägagångssätt för att ej göra ondt värre. Man får aldrig låta sig öfverrumplas hvarken att okritiskt ge en gåfva eller att misströsta om husmodern, för att hon har hemmet i dåligt skick; det är något som kan och bör ändras, och man får ej släppa taget, förrän detta skett. Sådant går ej med ett slag, och man får, som i allt fattigvårdsarbete, beväpnat sig med tålmod och tänka på, hur länge man måste arbeta med sig själf för att nöta bort olater, som man dock sörjer öfver. Oförtröttadt får man således sträfva efter att få en förbättring till stånd.

Upprepade uppmuntrande besök i det hem det gäller får man beräkna att göra, och enkla praktiska åtgärder bör man söka vidtaga, men så länge man ej fått klart för sig, hvarest den djupaste orsaken till det hela ligger, så handlar man dock på måfå.

Man bör i allmänhet akta sig att kräfvat liksom en yttre skylt på fattigdomen, ty oftast är en sådan icke sann. I stället för att den skulle ange, att det är ett svårt fall af fattigdom man stött på, förråder den ej sällan tillvaron af ett ondt, som måhända kan vara en följd af ekonomiskt betryck, men lika ofta eller oftare är orsakad af dryckenskap eller annan last, som man ej får kränka fattigdomen med att tillskrifva den.

Att hålla ett hem inbjudande och trefligt kostar mycket litet annat än möda, — en möda som blir större, ju sämre bostaden är, — men den tryckta ekonomiska ställningen utgör sällan något hinder. Detta finner man bäst, om man jämför en del hem med hvarandra, sedan man fått en inblick i dessa hems ekonomiska ställning.

Mången gång kan man få en känsla af den största hemtrefnad och erfara ett riktigt begär att slå sig ned i ett litet fattigt hem, som, om man närmare skärskådar det, är så enkelt, ja, torftigt, att man förvånas. Möblerna äro få och af enklaste slag samt så gamla, att de knappast tåla att flyttas, men allt är skinande rent och handhaft med omsorgsfull kärlek. Finnas barn, äro de klarögda och trefliga, med rena fastän lappade kläder, och en hvar synes ha sin särskilda uppgift inom hemmet och sina sysslor att svara för, medan moderns händer äro ifrigt sysselsatta med något hand-

arbete. Ej ett ord af klagan förnimmes, tvärtom kan man just på sådana ställen, — som tyvärr bli allt sällsyntare, till följd af välvilligt men ovisligt nit hos hjälparenskarorna — få höra uttrycket: »det är många som hafva det värre än vi», och dock har en sådan familj ej sällan kanske blott halfva den inkomst som den familj vi nyss besökt i det usla, stinkande rummet med dess ovårdade, trumpna och slöa små barn. Hvilket brinnande begär känner man ej att kunna bereda en bättre, rikligare utkomst åt dessa tåliga, sträfsamma människor, inför hvilka man böjer sitt hufvud i ödmjuk beundran, och måhända kan det så småningom lyckas, men med gåfvor går det ej, med sådana får man ej draga ned dem. I följd af tiggeri på gatorna och vid dörrarna kommer man aldrig till de hemmen.

Vid ett besök i ett hem för att träffa en kvinna, som uppgifvit sig ensam få sträfva för sina barn och därför nödgas begära hjälp, finner man stundom, om man uppmärksamt ger akt på allt, äfven småsaker, åtskilliga tecken, som tyda på att en man har sitt hem där. En manshatt i tamburen, en rock bakom en dörr eller en pipsnugga, som ligger framme, kunna ej annorlunda förklaras. Vid närmare efterfrågan upplyses det äfven, att en manlig inneboende finnes i huset.

De faror ett fortsättande af ett dylikt förhållande medför äro lätt insedda, och följderna låta sig blott allt för ofta förnimma. Ser man ej direkt följderna, så kunna dessa dock sträcka sig långt in i framtiden, ty barn som växa upp under sådana förhållanden kunna ej undgå intryck af sorglig art och få sin känsla aftrubbad i afseende på mycket som skulle, om så ej skett, vara ett godt värn, då de träda ut i lifvet på egen hand. Man måste därför söka göra sitt bästa för att förekomma ett fortsättande däraf. Men det åstadkommer man ej genom att ge understöd allenast.

Familj, släkt och grannar. En ansökan om hjälp af någon annan än familjeförsörjaren borde man egentligen, strängt taget, aldrig fästa sig vid, men det blir mycket svårt, om ens möjligt, att konsekvent genomföra den principen. Hvad man dock kan bestämdt föresätta sig och aldrig försumma, är att alltid, sedan en ansökan är gjord, sätta sig i förbindelse med familjeförsörjaren och rådgöra om förhållandena. Att på grund af ett bref, som ett barn öfverlämnat, sända en penninggåfva med barnet, är mycket litet lämpligt ur alla synpunkter sedt. Har sjukdom varit anledningen till, att ett barn måst sändas med brevet, så hälsa tillbaka och säg, att ett besök skall göras i hemmet, och gör det eller ställ om att det sker fortast möjligt, men gif ej barnet pengar, och låt modern vid tillfälle veta, att en gåfva genom ett barn får hon aldrig motse. Det skall föra med sig, att de små befrias från sådana ödesdigra uppdrag som att gå med tiggarebref. Otaliga barn hafva blifvit indragna i och vanda vid ett lif af tiggeri, samt blifvit moraliskt förslappade, genom att de ha fått gång efter annan vara mellanhand mellan deras eget hem och dem, som varit villiga att hjälpa, ehuru resultatet i stället ofta blifvit ett stjälpande.

En gammal fru, som hade sin sondotter hos sig, lät ständigt och jämt flickan gå med bref till den ena och den andra med bön om understöd. Som gåfvor rikligt inflöto, var det fåfängt att tala med farmodern om ett

annat ordnande af förhållandena; erbjudandet af vård och uppfostran åt barnet, utan tiggeri, afböjdes upprepade gånger. Resultatet blef, att flickan växte upp utan att lära sig något; vid mycket unga år blef hon mor och gifte sig sedan med en ung man, hvilkens utvecklingsår förete ungefär samma drag, och nu lefver familjen, liksom de båda makarna under sin ogifta tid, på understöd af främlingar som anlitas, ofta genom de små barnen. I likhet med föräldrarna förut, fostras nu barnen till tiggare, och så uppstår ytterligare en generation af mindervärdiga karaktärer.

Vanligast är det emellertid kvinnorna, som komma och begära undsättning i någon pressande nöd eller skriva bref med berättelse om sin sorgliga ställning. Ofta sker detta konfidentiellt, och rörd af såväl berättelsen som förtroendet söker man sätta sig in i förhållandena och hjälper efter bästa förmåga. Ett sådant understödjande kan mången gång pågå i långa tider, kanske i år, och man anser sig så småningom ha lärt känna familjen ytterst noga och kan det oaktadt vara okunnig om särdeles väsentliga saker. Tänker man efter, så skall man i bra många fall nödgas erkänna, att man knappast ens någonsin sett familjefadern eller, om man det gjort, i alla händelser ej ingående resonerat med honom om familjens ställning. Ja, det kan nog vara sant, medger man, men hvad skulle det tjäna till, då man vet, att han är en supare, som visserligen arbetar ibland, men som i alla händelser aldrig ger något till familjens underhåll. Det är tyvärr ganska möjligt, att det så förhåller sig, men ohörd borde ingen dömas, och att basera hela sitt tillvägagångssätt på en obevisad utsago är ej klokt. Hur skall för öfrigt mannen kunna blifva annorlunda, om han finner, att han kan saklöst försumma de plikter, som utan gensago äro hans, emedan andra göra hvad han underlåter, och att familjen får hvad som behöfves honom förutan. Plikt är öfverhufvud taget ett ord som står lågt i kurs numera, om det ens nämnes, men det gäller dock att hålla det begreppet högt.

Släktingar. De hjälpsökande uppgifva ofta nog vid förfrågan efter släktingar, att de inga hafva. Under samtalets lopp händer dock ej sällan, att någon anhörig nämnes i förbigående; tager man fasta därpå och undrar öfver att svaret förut blifvit nekande, så får man vanligen den förklaringen, att det ej finns några, som kunna hjälpa, eller ock vilja de ej hjälpa, ehuru de mycket väl kunna göra det, och därför ansåg man det ej värdt att alls nämna dem. Man bör emellertid ej följa samma taktik. I en som andra fallet böra de rådfrågas. Man kan i dem ofta få goda bundsförvandter och rådgifvare, äfven om de ej förmå direkt hjälpa, och man får för öfrigt ej sällan så småningom veta, att åtskilligt understöd af dem lämnats, om ock ej i kontanter, så t. ex. därigenom, att ett eller annat barn i långa tider fått vistas hos dem.

I hvad mån den ena och andra familjemedlemmen fullgör sina skyldigheter, kan man få ett verkligt begrepp om genom samtal just med dessa släktingar samt vänner och bekanta, till hvilka den sökande på förfrågan refererat. Af ingen kan man så som af dessa, hvilka stå den sökande nära, få kännedom om den inre historien, en kännedom som är behöflig, för att man skall kunna hjälpa rätt. Man bör ej blindt tro den enes och

den andres berättelser, ty de kunna vara omedvetet färglagda af sympatier och antipatier; men genom att sammanställa och sofra får man fram åtskilligt af betydelse för förhållandenas rätta bedömande.

Stundom kan man i någon af dem finna just det stöd i arbetet för familjens upprättande, som man känt sig behöfva för att kunna åstadkomma hvad man åstundar. Man möter ej sällan hos dessa närstående klok väilvilja, parad med praktiskt förstånd, och ej blott det intresse som är nödvändigt utan ock ett förstående af den hjälpbehöfvandes uppfattning och alla omständigheter, som är af stor vikt men som en främling ej, om han än så gärna ville, kan prestera.

Hvad de »rika» släktingarna vidkommer, så skall man vid efterfrågan i de allra flesta fall erfara, att hjälp därifrån lämnats, kanske under långa tider. Det kontanta understödet har utgått oregelbundet och utan särskildt ändamål, och så har till sist den gifvande blifvit missnöjd öfver, att aldrig någon ändring inträdt, och förklarar att ingenting längre skulle lämnas. Vanligen finnes dock hos vederbörande godt gehör för någon plan till hjälp, om den är grundad på den sökandes egna bemödanden och synes ha någon utsikt till framgång. Stundom får man veta, att något liknande förut varit försökt, men totalt misslyckats, och man får då äfven kännedom om den sannolika orsaken till att försöket slagit så illa ut. Det är af stort och gagnande intresse att få de upplysningar som kunna lämnas, äfven om ej allt synes hänga så aldeles rätt samman utan tyckes vittna om, att släkten ej med verkligt intresse tagit del af de förhållanden som rådt. Äfven om man skulle få ett bleklagdt nej på förfrågan om bidrag till den uttänkta planens förverkligande, utan att något skäl angifves för afslaget, så har man dock fått veta, huru ställningen verkligen är. Skulle den tillfrågade efteråt ångra sitt afslag — hvilket nog kan hända sedan han rådgjort med andra närstående —, så vet han hvem som har trådarna i sin hand, och till hvem han kan vända sig för närmare rådplägning. Oftare än afslag får man emellertid tack, för att man försöker göra något ordentligt för den, som släkten ej själf mäktat ordna för, och löfte om bidrag, allt efter hvars och ens förmåga.

Är den hjälpsökandes ställning synnerligen bekymmersam, kan man få äfven mindre bemedlade släktingar att stödja genom att t. ex. utan någon afgift taga ett barn om hand eller dylikt, som ej kräfver kontant utbetalning. Många »välgörande» personer finna det motbjudande och svårt att på sådant sätt taga af dem som själfva hafva föga att komma med, men det ligger en mycket stor uppfostrande betydelse i detta tillämpande af släktens ansvar. Främlingar böra ej upptaga förpliktelser som tillkomma nära anhöriga och lossa på familjeband, hvilkas fasta tillknytande gagna alla parter.

Det är för öfrigt ej endast den direkta hjälpen, man därigenom får för sin skyddsling, som är af betydelse. Det ständigt fortgående umgänget mellan de anhöriga, förmedladt af intresset för t. ex. barnet, kan göra mera än man från början anar; det kan stärka och lyfta karaktären, där främlingars än så välvilliga åtgärder skulle ha verkat motsatsen. Dessutom är det för de hjälpande släktingarna själfva ej blott en uppoffring det gäller

utan det är i grund och botten ett glädjeämne, äfven om de ej från början inse det. I allmänhet äro dock fattiga färdiga att hjälpa hvarandra i vidaste utsträckning, och man bör ej tillintetgöra denna hjälpsamhet, ty den kan aldrig ersättas af den största gifmildhet från deras sida, som lefva under olika yttre förhållanden.

Såsom förut påpekats, skall man, då man håller på att söka ordna upp nödställdas trassliga förhållanden, snart komma till insikt om betydelsen af en faktor, som man ej från början kunnat räkna med, men som kan komma den klokaste plan att stranda. Man har t. ex. planerat för en flicka, att hon skulle få en plats på landet, där hon skulle kunna blifva kroppsligt stärkt på samma gång hon finge inhämta kunskap i sådana sysslor, som äro behöfliga för hvarje flicka att kunna utföra. Allting är så godt som klart, och man kommer för att med modren göra upp om dagen för afresan. Då mötes man med ett: »dom» (eller »di») tycker, att det är dumt att skicka henne till landet så här på vintern, då hon är klen, eller något dylikt.

Att dessa »dom» eller »di» äro släkt och vänner, kan man möjligen räkna ut, men de äro just då ej lätta att få reda på, om man ej förut gjort deras bekantskap. Deras på måfå gifna utsago om förslag, som de ofullständigt eller felaktigt känna, har vanligen större betydelse, än det man själf kan andraga, och mer än en klok åtgärd har på sådant sätt blifvit tillintetgjord. De sökande inse måhända framdeles, då det är för sent, att de varit vilseledda af sina onämnda rådgifvare, hvilka ej haft begrepp om hvad saken egentligen rört.

Kan man däremot i samråd med familjens anhöriga och vänner uppgöra en plan till upphjälpande, som alla godkänna, så ligger det en stor kraft i detta godkännande. Udden är därigenom bruten af de invändningar, som »dom» kanske annars skulle göra, då de voro okunniga om planens hela innebörd. Både deras direkta medverkan och den omständigheten, att intet hinder lägges i vägen, äro af den största betydelse för ett framgångsrikt arbete.

Grannar. Nästan lika mycket som släkten hafva nog grannarna i ett sådant fall inflytande på beslutet. I allmänhet utöfva grannar en betydande påverkan på hvarandra både till godt och ondt. Redan har omnämnts, huru välvilliga de ofta äro mot den, som kommer i betryck och svårighet, samt huru de påtaga sig på ett personligt klokt och praktiskt sätt omsorger, som måste vara för dem synnerligen betungande under de förhållanden, i hvilka de lefva, men som för dem, som äro i behof af stöd och tröst, just är hvad som för ögonblicket erfordras.

Medaljen har dock en fränsida. I de stora hyreskasernerna bo människor så tätt tillsammans, att de äro prisgifna åt hvarandras iakttagande och bedömande i en grad, som den, hvilken har större bostadsutrymme, i viss mån kan undgå, åtminstone slippa att få närmare kändedom om. Den som något tränger in i de kroppsarbetande klassernas lif blir sorgligt medveten om det skvaller, som här af alstras. Skvaller vållar nog trassel och bekymmer öfverallt, men synes, just till följd af trångboddheten, ha en särskildt djupt ingripande verkan på de obemedlade och stundom framkalla

rent tragiska förhållanden. Om det också ej sker, så kan ett ondt omdöme, vore det ock falskt eller uppkommet af oförstående af bevekelsegrunderna för en persons handlingsätt, göra en människas lif bra mycket tyngre, än då hon kan sluta sig mera för sig själf. Hvad andra säga fruktas ock i en grad, som man knappt kan göra sig en föreställning om, förrän man fått erfarenhet däraf. Vore dessa andras omdöme rättfärdigt, så skulle förhållandet vara en kraft till det goda, men detta är långt ifrån händelsen. Härmed dock ingalunda sagdt, att ej finkänslighet och hänsyn till andras känslor samt mildhet i omdömet möta här som annorstädes, men dessa egenskaper äro dessvärre öfverallt sällsynta företeelser.

Om de tongifvande inom kvarteret dekretera en sak som viktig, så utesluter man sig nästan ur sin umgängeskrets, ifall man uraktlåter den, om den ock kan förefalla utomstående som bra oväsentlig, ehuru kostsam. En familj, som ej är sällsynt moraliskt stark, tvingas sålunda, så att säga, till utgifter och företag, som den allmänna meningen anse för nödvändiga, ehuru de långt ifrån kunna sägas vara det. Därför är det för ett rättvist bedömande af en individuell familj behöfligt att lära känna traktens art och prägel, så att man kan förstå hela ställningen.

Detta kan ju sägas vara förhållandet öfverallt, där människor lefva tillsammans, men man tänker kanske ej på, att det gäller i ovanligt hög grad i de fattiga kvarteren. Ju mera själfständigt utvecklade en personlighet blir, desto mera kraft förvärfvas att ställa sitt lif efter eget hufvud, oberoende af andras omdöme, men man får ej glömma, att en sådan själfständighet bör skattas högre, och följaktligen bristen därpå klandras mindre, inom de kretsar, där man är ständigt utsatt för andras närgående bedömande, än där större utrymme finnes för individen.

Man och hustru. Det är nog ej sällsynt, att man vid en närmare bekantskap med den hjälpsökandes släkt, på grund af de upplysningar man af dess medlemmar erhåller, kommer till en ganska olika syn på tingen mot den man först fick. »Den stackars hustrun», hvilken man så djupt beklagat, befinnes stundom kanske i lika hög grad som mannen vara skulden till den sorgliga ställningen, låt vara mången gång utan egentligt eget förvållande.

Hon är måhända aldeles okunnig i, hur ett hem skall skötas, och har från sin barndom ej varit van att se annat än slarf. Hon har aldrig fått någon insikt i eller vana vid husliga sysslor och kan hvarken göra kloka uppköp eller laga ordentlig mat; hon förstår kanske ej ens, hur en måltid lämpligen bör vara sammansatt. Hon bäddar och städar nödtorfteligen hemmet, besöker grannar och släktingar och tycker allt är som det skall vara, ty mer eller mindre medvetet har hon den uppfattningen, att då hon gift sig, skall mannen underhålla henne och hon få göra, hvad hon har lust med.

Mannen, som älskar sin unga hustru, finner sig i början, medan allt är nytt och lockande, i att maten ofta ej är färdig, då han kommer hem, samt låtsar ej om, att den är betydligt mindre välsmakande än på krogen. Så småningom får dock hustrun höra af det och med hvar dag allt eftertryckligare, men hon är kanske klen och ömtålig och inser ej det berätti-